

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ ФІНАНСІВ ТА ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

КАФЕДРА ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА (ПРОЄКТ)

на тему: «Податкові надходження у складі місцевих бюджетів»

Здобувача вищої освіти II рівня, II курсу, ФМУПЗ-21-1 групи,
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування
освітня програма «Управління публічними фінансами»

Науковий керівник

(підпис)

Бедринєць Мирослава Дмитрівна, к.е.н., доцент
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Керівник освітньо-професійної
програми

(підпис)

Гордей Оксана Дмитрівна, д.е.н., професор
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Допущено до захисту рішенням кафедри публічних фінансів
протокол від «23» 01 2023 № 9

Завідувач
кафедри

(підпис)

Коляда Тетяна Анатоліївна, к.е.н., с.н.с., доцент
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Ірпінь – 2023

Реєстрація № 4 17.01.2023 Мерзук
(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки до захисту 23.11.2022 Антон
(до захисту, на доопрацювання) (дата) (підпис)

Результат захисту 5 (відмінно) 08.02.2023 Клименко
(оцінка) (дата) (підпис)

Голова комісії: Клименко Ковальова Г.О.
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії:

С.А.
(підпис)

О.
(підпис)

Антон
(підпис)

Гордей О.Д.
(ініціали, прізвище)

Колмега Т.А.
(ініціали, прізвище)

Безринчук М.Д.
(ініціали, прізвище)

секретар

Мерзук

Шепилинко В.Ю.

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: керівника, голови комісії, членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1. Зміст випускної роботи (якість теоретичного матеріалу, його зв'язок з практичним, вміння представляти матеріал в логічній послідовності, наявність висновків та пропозицій)	від 0 до 30	28		Талова Ковальова І.О. заст. голови Тордєй О.В.
2. Дотримання вимог щодо оформлення	від 0 до 10	9		Членки комісії Камеда Т.А.
3. Вчасне виконання роботи на всіх етапах у встановлені кафедрою терміни	від 0 до 5	5		Бедрикєво М.В.
4. Рецензент	від 0 до 5	5		секретар Шепиленко В.Ю.
РАЗОМ БАЛІВ*	від 0 до 50	47		

Оцінювання кваліфікаційної роботи науковим керівником - 45 балів.

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
92	A	5 (відмінно)	08.02.2023	Ковальова І.О. Тордєй О.В. Камеда Т.А. Бедрикєво М.В. Шепиленко В.Ю.

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	D	
50-59	E	3 (задовільно)
35-49	FX	2 (незадовільно)

Факультет Фінансів та цифрових технологій

Кафедра Публічних фінансів

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Освітньо-професійна програма «Управління публічними фінансами»

Затверджую

в.о. завідувача кафедри публічних фінансів

 Тетяна КОЛЯДА

« 13 » січня 2022

Завдання на кваліфікаційну роботу (проект)

здобувачу вищої освіти

Шури Оксани Володимирівни

1. Тема випускної кваліфікаційної роботи (проекту)

Податкові надходження у складі місцевих бюджетів

Затверджена наказом ректора від «28» грудня 2021 р. № 106

2. Строк здачі закінченої роботи

30.11.2022

3. Мета дослідження є вивчення теоретичних засад та розробка прикладного інструментарію удосконалення механізму податкових надходжень в формуванні доходів місцевого бюджету

Об'єкт дослідження є процес формування доходів місцевих бюджетів

Предмет дослідження є сукупність теоретико – методичних та практичних аспектів забезпечення податкових надходжень в формуванні доходів місцевого бюджету

Орієнтовна база дослідження Міністерство фінансів України, Державна податкова служба України.

4. Вихідні дані до роботи законодавчо-нормативні акти, офіційні джерела статистики, наукова періодика, монографічні джерела, Інтернет - ресурси тощо.

5. Перелік графічного матеріалу таблиці, схеми, рисунки

6. Зміст випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи (перелік питань за кожним розділом)

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ У СКЛАДІ МІСЦЕВОГО БЮДЖЕТУ 1.1 Економічна сутність формування місцевих бюджетів в умовах розвитку децентралізації 1.2. Принципи та основи класифікації доходів місцевих бюджетів РОЗДІЛ 2 ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ 2.1. Аналіз динаміки структури доходів місцевих бюджетів за 2017-2021рр. 2.2. Оцінка податкової бази місцевих бюджетів РОЗДІЛ 3. РЕЗЕРВИ НАРОЩУВАННЯ ПОДАТКОВИХ НАДОДЖЕНЬ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

7. Календарний план виконання роботи

№ п/п	Назва етапів випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи	Строк виконання етапів роботи	
		За планом	Фактично
1	2	3	4
1	Підготовка 100 % кваліфікаційної роботи та подання її на перевірку науковому керівнику	18.11.2022 р.	15.11.2022 р.
2	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень керівника та подання її на повторну перевірку	25.11.2022 р.	24.11.2022 р.
3	Попередній захист кваліфікаційної роботи	28-30.11.2022 р.	28.11.2022 р.
4	Надання кваліфікаційної роботи для перевірки на плагіат	20-28.12.2022 р.	20.12.2022 р.
5	Отримання відгуку наукового керівника кваліфікаційної роботи	20-23.01.2023 р.	20.01.2023 р.
6	Рецензування кваліфікаційної роботи	24-26.01.2023 р.	24.01.2023 р.
7	Захист кваліфікаційної роботи	7-8 лютого 2023 р.	7-8 лютого 2023 р.

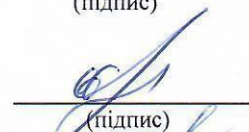
8. Дата видачі завдання «10»__01__2022.

9. Науковий керівник кваліфікаційної роботи (проекту)

(підпис)

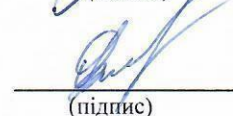
Бедринець М.Д.
(прізвище, ініціал)

10. Гарант освітньо-професійної програми

(підпис)

Гордей О.Д.
(прізвище, ініціал)

11. Завдання до виконання отримав здобувач вищої освіти

(підпис)

Шура О.В.
(прізвище, ініціал)

АНОТАЦІЯ

Формування доходів Державного бюджету України

Назва випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи

Метою дослідження є вивчення теоретичних засад та розробка прикладного інструментарію удосконалення механізму податкових надходжень в формуванні доходів місцевого бюджету.

Відповідно до визначеної мети у випускній кваліфікаційній роботі поставлено такі завдання:

- вивчити економічну сутність формування місцевих бюджетів в умовах розвитку децентралізації;
- дослідити принципи та основи класифікації доходів місцевих бюджетів;
- провести аналіз динаміки та структури доходів місцевих бюджетів за 2017-2021 рр.;
- здійснити оцінку податкової бази місцевих бюджетів;
- обґрунтувати перспективи нарощення резервів податкових надходжень місцевих бюджетів.

Предметом дослідження є сукупність теоретико – методичних та практичних аспектів забезпечення податкових надходжень в формуванні доходів місцевого бюджету .

Об'єкт дослідження процес формування доходів місцевих бюджетів .

База дослідження Міністерство фінансів України, Державна податкова служба України.

За результатами дослідження сформульовані теоретичні узагальнення, практичний аналіз та пропозиції можуть бути використані для вдосконалення формування податкових надходжень до місцевих бюджетів. Основні теоретичні положення та результати прикладних розробок можуть використовуватись при викладанні дисциплін «Податкова система» у закладах вищої освіти.

Одержані результати можуть бути використані пропозиції можуть бути використані на практиці щодо усунення негативних впливів на формування податкових надходжень до місцевих бюджетів.

Кваліфікаційна робота містить _ 53 _ сторінки, _ 5 _ таблиць, _ 22 _ рисунків, список використаних джерел _ 50 _ найменування.

Ключові слова: податкові надходження, місцевий бюджет, податковий потенціал, адміністрування податків, податкова база.

Рік виконання кваліфікаційної роботи - 2022

Рік захисту роботи - 2023

ЗМІСТ

ВСТУП...	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ У СКЛАДІ МІСЦЕВОГО БЮДЖЕТУ	8
1.1 Економічна сутність формування місцевих бюджетів в умовах розвитку децентралізації.....	8
1.2 Принципи та основи класифікації доходів місцевих бюджетів... ..	17
РОЗДІЛ 2 ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ	23
2.1. Аналіз динаміки та структури доходів місцевих бюджетів за 2017-2021рр.	23
2.2.Оцінка податкової бази місцевих бюджетів	31
РОЗДІЛ 3 РЕЗЕРВИ НАРОЩУВАННЯ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ	42
ВИСНОВКИ.....	48
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	52
ДОДАТКИ.....	58

ВСТУП

Актуальність теми. Формування дохідної частини державного бюджету є основною метою державної податкової політики. Рівень фінансування видатків місцевих бюджетів повністю залежить від ефективності залучення коштів у дохідну частину органів місцевого самоврядування. Зміцнення фінансової бази місцевого самоврядування є одним із головних завдань на шляху перетворення місцевих бюджетів на ефективний інструмент соціально-економічного розвитку територій.

Податок є одним із способів формування доходів бюджету, однією з форм економічних відносин щодо розподілу та перерозподілу валового внутрішнього продукту відповідно до потреб фінансування витрат населення та державного регулювання економічних процесів. Значення податкових надходжень на етапі економічних перетворень зростає не лише у формуванні державних фінансових ресурсів, у зниженні ефективності державного регулювання економіки шляхом введення прямих заборон і розпоряджень державне управління поступово переходить на непрямі, в т.ч. податкові методи регулювання економіки.

Реформа податкової системи спричинила зміни в бюджетному законодавстві. Основною ідеєю змін була децентралізація влади та значне розширення повноважень місцевих органів влади, що передусім передбачало підвищення фінансової незалежності місцевих бюджетів та зміцнення матеріально-фінансової бази місцевого самоврядування. З ратифікацією Європейської хартії місцевого самоврядування та проголошенням одним із результатів подальшої інтеграції економічного розвитку до ЄС Україна адаптує систему бюджетних надходжень до умов і стандартів Європейського Союзу. Тому актуальним стало питання вдосконалення інституту місцевих податків і зборів та їх значення для формування доходів місцевих бюджетів в Україні.

Стан і ступінь розробки проблеми в спеціальній літературі. Проблематика дослідження підходів до визначення сутності та значення податкових надходжень місцевих бюджетів постає в центрі наукових пошуків відомих вітчизняних вчених та фахівців. Зокрема, теоретико-методичні аспекти формування податкових надходжень місцевих бюджетів викладено в працях таких вчених, як: В.О. Письменний, Ч. Тібу, І. Лопушинський, М. Черновська, В. Тараненко, Н. Шевченко, Н.В. Проць, І. Луніна, Л. М. Лучишин, О.Д. Борзенкова та інші. Але не зважаючи на значну кількість наукових публікацій у цій сфері, виникає необхідність у пошуку нових підходів щодо зростання податкових надходжень, як вагомих джерел доходів місцевого бюджету.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є вивчення теоретичних засад та розробка прикладного інструментарію удосконалення механізму податкових надходжень в формуванні доходів місцевого бюджету.

Відповідно до визначеної мети у випускній кваліфікаційній роботі поставлено такі завдання:

- вивчити економічну сутність формування місцевих бюджетів в умовах розвитку децентралізації;
- дослідити принципи та основи класифікації доходів місцевих бюджетів;
- провести аналіз динаміки та структури доходів місцевих бюджетів за 2017-2021 рр.;
- здійснити оцінку податкової бази місцевих бюджетів;
- обґрунтувати перспективи нарощення резервів податкових надходжень місцевих бюджетів.

Об'єкт дослідження процес формування доходів місцевих бюджетів .

База дослідження Міністерство фінансів України, Державна податкова служба України.

Предметом дослідження є сукупність теоретико - методичних та

практичних аспектів забезпечення податкових надходжень в формуванні доходів місцевого бюджету.

Методи дослідження. У процесі роботи над дослідженням для розв'язання поставлених завдань застосовувались такі загальнонаукові методи: теоретичного узагальнення – для обґрунтування результатів теоретичних досліджень і методичних підходів щодо податкових надходжень до доходів місцевого бюджету; аналізу та синтезу, системний підхід – для аналізу та визначення напрямків розширення джерел податкових надходжень у доходах місцевого бюджету; системного та статистичного аналізу – для вивчення, групування, виявлення домінуючих факторів, що впливають на формування податкових надходжень до доходів місцевого бюджету.

Науково-практична значимість одержаних результатів. Результати дослідження полягають в можливості застосування запропонованих методичних процедур удосконалення забезпечення податкових надходжень в формуванні доходів місцевого бюджету. Значущість результатів дослідження становлять відомості щодо нарощування податкових джерел доходів місцевого бюджету, а також концепції зміцнення доходної бази місцевих бюджетів в умовах реформування публічних фінансів України.

Інформаційною базою дослідження виступають законодавчо-нормативні акти, офіційні джерела статистики, наукова періодика, монографічні джерела, Інтернет - ресурси тощо.

Особистий внесок здобувача. Теоретичні обґрунтування, практичні розробки, висновки та рекомендації, що містяться в роботі, отримані автором самостійно на основі аналізу та узагальнення теоретичного й практичного матеріалу щодо забезпечення податкових надходжень в формуванні доходів місцевого бюджету.

Апробація результатів роботи здійснена шляхом публікації тезисів на: у 2022 році.

Структура дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Обсяг роботи складає 49 сторінок, містить 22 рисунки, 5 таблиць та налічує 50 джерел літератури.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ У СКЛАДІ МІСЦЕВОГО БЮДЖЕТУ

1.1 Економічна сутність формування місцевих бюджетів в умовах розвитку децентралізації

Існування держави безпосередньо пов'язане з наявністю фінансових ресурсів. Успішне життя людей та їх справжнє благополуччя в організованій громаді сьогодні вже неможливо уявити без бюджету. Склад загальнодержавної бюджетної системи визначається Бюджетним кодексом України [1]. Цей надзвичайно важливий документ також систематизує та окреслює всі аспекти функціонування бюджету відповідно до Конституції України.

Місцеві бюджети – це кошти з фінансових ресурсів, які призначені для виконання завдань і функцій місцевого самоврядування. Місцеві бюджети, як частина бюджетної системи держави та основа фінансової основи самоврядування, забезпечують необхідні кошти для фінансування заходів щодо економічного та соціального розвитку органів влади території [1].

Бюджет, як план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення виконання завдань і завдань, покладених на органи влади та регіональну владу, включає доходи та видатки[1].

Крім того, особливу роль відіграють доходи місцевих бюджетів, які фінансують програми та заходи у сферах освіти, охорони здоров'я, соціального захисту та соціального забезпечення тощо. Вже довгий період часу в Україні здійснюється перехід до ринкових економічних умов. Як наслідок це збільшує роль держави в урегулюванні економіки завдяки різним важелям: економічним, фінансовим, політичним тощо. Одним із потужних фінансових важелів є проведення зваженої бюджетної політики на усіх рівнях.

Згідно із думкою Кириленко О.: «бюджет - це найдієвіший інструмент впливу на процеси, які відбуваються у суспільстві» [2, с. 13]. Якщо прослідкувати у більшості розвинених країн, відбувається перерозподіл фінансових ресурсів і бюджетні відносини стосуються всіх ланок фінансової системи. Важливу роль в цьому грають місцеві бюджети.

Натомість Опарін В. стверджує, що «бюджет – це сукупність економічних відносин між державою, юридичними та фізичними особами. Основною причиною цих відносин є розподіл і перерозподіл ВВП із метою формування та використання централізованого фонду грошових коштів, який призначений для забезпечення виконання державою її функцій» [3, с. 45].

Відповідно до БКУ: «місцевий бюджет - план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються відповідно органами державної влади, органами влади АРК, ОМС протягом бюджетного періоду» [1]. В цьому ж Кодексі разом із бюджетом з'являються ін. фінансові поняття такі як видатки, доходи тощо.

Джерела формування місцевого бюджету представлено на рис. 1.1.

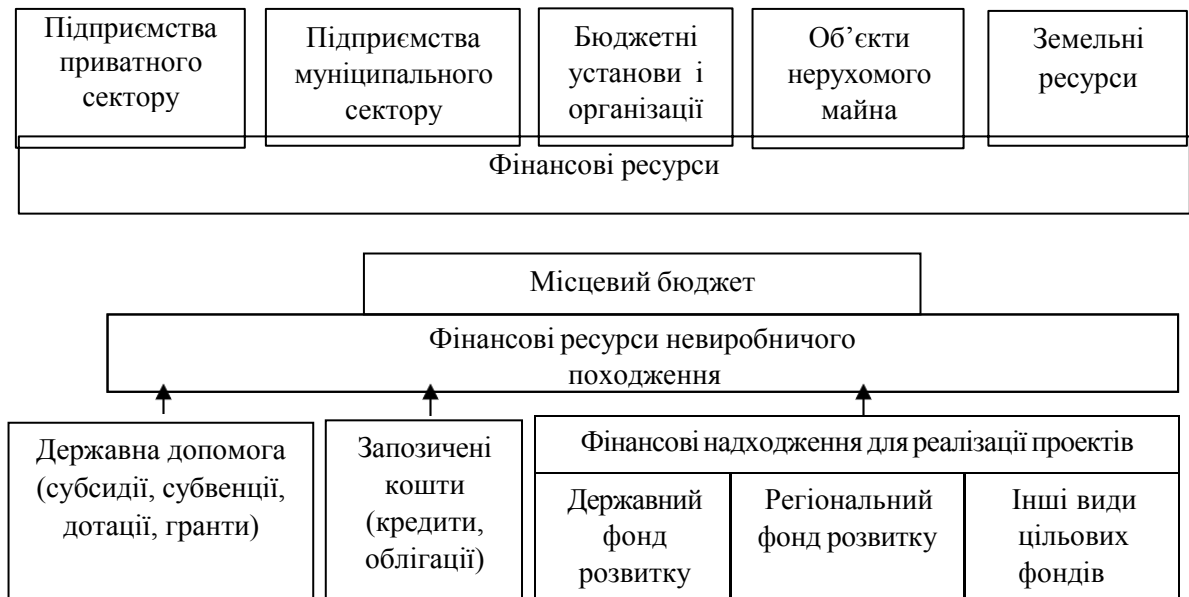

Рис. 1.1. Джерела формування місцевих бюджетів

Джерело:[4]

Виходячи із вище сказаного, зауважимо, що бюджет має свою форму прояву. Перш за все, це основний фінансовий план, звіт і інформаційна база, у яких відображається діяльність держави і органів місцевого самоврядування.

У своєму матеріальному змісті бюджет має кілька особливих ознак, що видно з рис. 1.2.

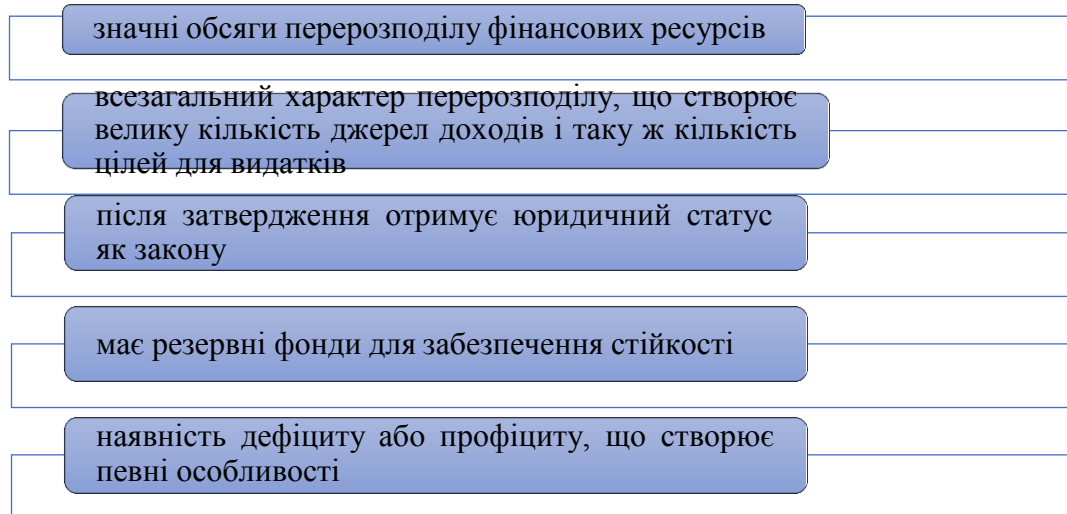

Рис. 1.2 Ознаки місцевого бюджету

Джерело: [4]

Обсяг державного бюджету залежить від визначених факторів, що продемонстровано на рис.1.3 [5, с. 133] :

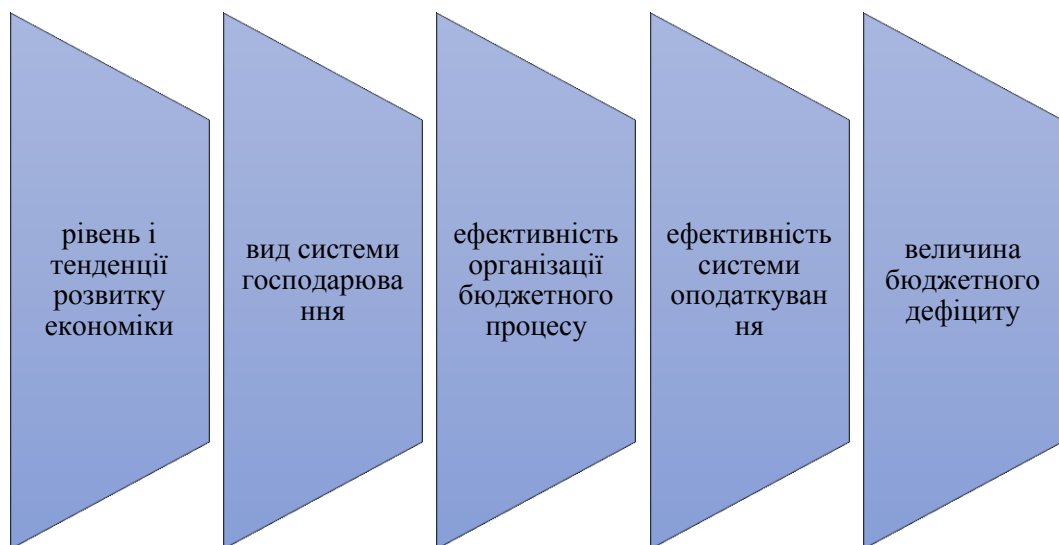

Рис. 1.3 Фактори впливу на місцевий бюджет

Джерело: [5]

Структуру місцевого бюджету показано на рис. 1.4. Ще одним фондом у складі бюджету виступає резервний фонд. Як і спеціальний, він має конкретне цільове призначення – на фінансування непередбачених бюджетних витрат [6, с. 96]. У державному бюджеті він є обов’язковим, але його обсяг не може перевищувати 1% від загального розміру бюджету. На рівні місцевих бюджетів резервний фонд встановлюється за рішенням відповідних органів [1].

Рис. 1.4 Структура місцевого бюджету згідно БКУ

Джерело: [1]

Зазначимо, що «бюджети місцевого самоврядування - бюджети територіальних громад сіл, їх об'єднань, селищ, міст, бюджети ОТГ» [1]. Особливість місцевих бюджетів чітко підкреслюється багатьма документами. У них своя сфера дії, свої умови визначення категорій бюджетів, свої масштаби впливу. Якщо звернути увагу на думку певних науковців у даній сфері, то можна побачити, що ці бюджети не відрізняються від місцевих бюджетів. Річ у тім, що реформа децентралізації змусила міста стати більш самостійними, а ніж до реформи. На це є низка визначених причин, основними є (рис. 1.5) [6, с. 123]:

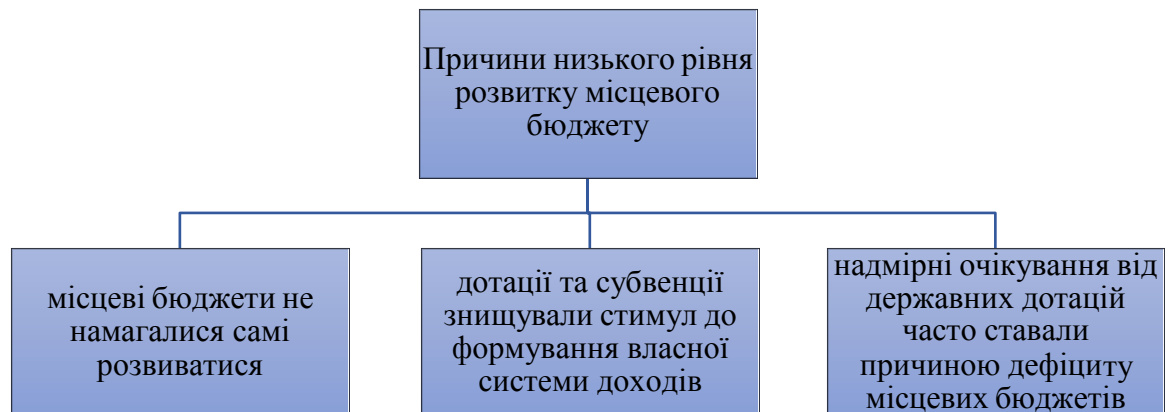

Рис. 1.5 Основні причини стримування розвитку місцевих бюджетів

Джерело: [6-7]

Зокрема реформа децентралізації здебільшого визначила ці проблеми. Адже трансферти в даному випадку відіграють роль support позиції (другорядну). Разом з тим реформа податкової системи утворила певні можливості для акумуляції додаткових джерел для формування власних джерел надходжень [8].

Ключовою особливістю місцевих бюджетів є наявність в них власної доходної бази і власних видаткових повноважень. Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» [9] та Європейською Хартією місцевого самоврядування [10] закріплено принцип правової, організаційної та матеріально-фінансової основи місцевого самоврядування.

Використовуючи принцип субсидіарності вони отримують статус делегованих повноважень. Однією із їх цілей є надання суспільних послуг якнайбільше наближених до кінцевого споживача. Вони виконують ряд повноважень бюджету держави, які визначаються державними функціями. Тобто місцеві бюджети виконують, як власні, так і делеговані повноваження.

Перелік цих повноважень розкривається через реалізацію видатків із місцевого бюджету та цілі, що виконуються завдяки ним. Здебільшого це загальні функції, такі як: забезпечення освіти на місцевому рівні, слідкування за станом доріг, транспорту, медицини тощо [12, с. 121].

У БКУ визначено, що державна допомога на місця визначається як «міжбюджетні трансферти»: «кошти, які безоплатно і безповоротно передаються з одного бюджету до іншого» [1]. Статтею 96 цього Кодексу передбачені наступні види трансфертів (рис. 1.6):

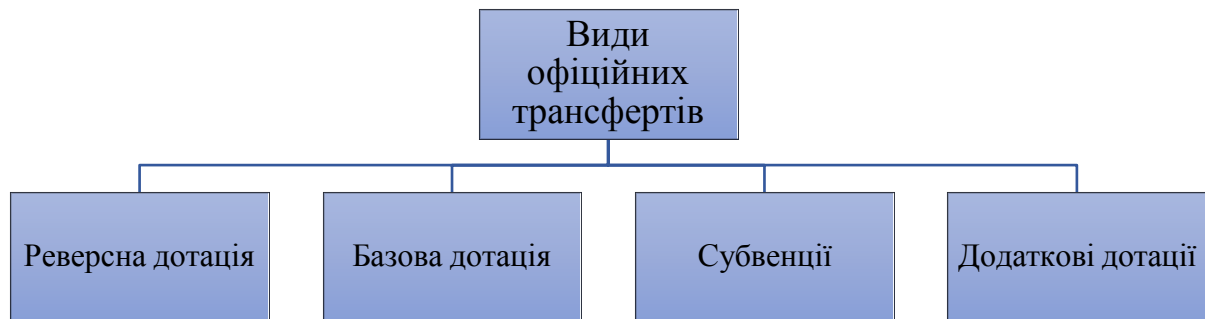

Рис. 1.6 Структура офіційних трансфертів згідно чинного законодавства

Джерело: [1]

Разом з тим слід звернути увагу, що всі основні засади розподілу бюджетних коштів і напрямів їх використання регулює Закон України «Про Державний бюджет на поточний рік» [12].

Слід звернути увагу на бюджет розвитку у складі місцевого бюджету, який особливо став помітним із введенням в дію БКУ. Він включає доходи і видатки місцевого бюджету, що створюються та використовуються задля реалізації програм, які спрямовані на зміцнення матеріально-фінансової бази місцевого самоврядування. Відповідно до БКУ, цей фонд формується за рахунок наступних надходжень (рис. 1.7) [1].

Спрямування використання коштів бюджету розвитку суто інвестиційна. За своїм формуванням та принципом бюджет розвитку дуже схожий на спеціальний фонд державного бюджету.

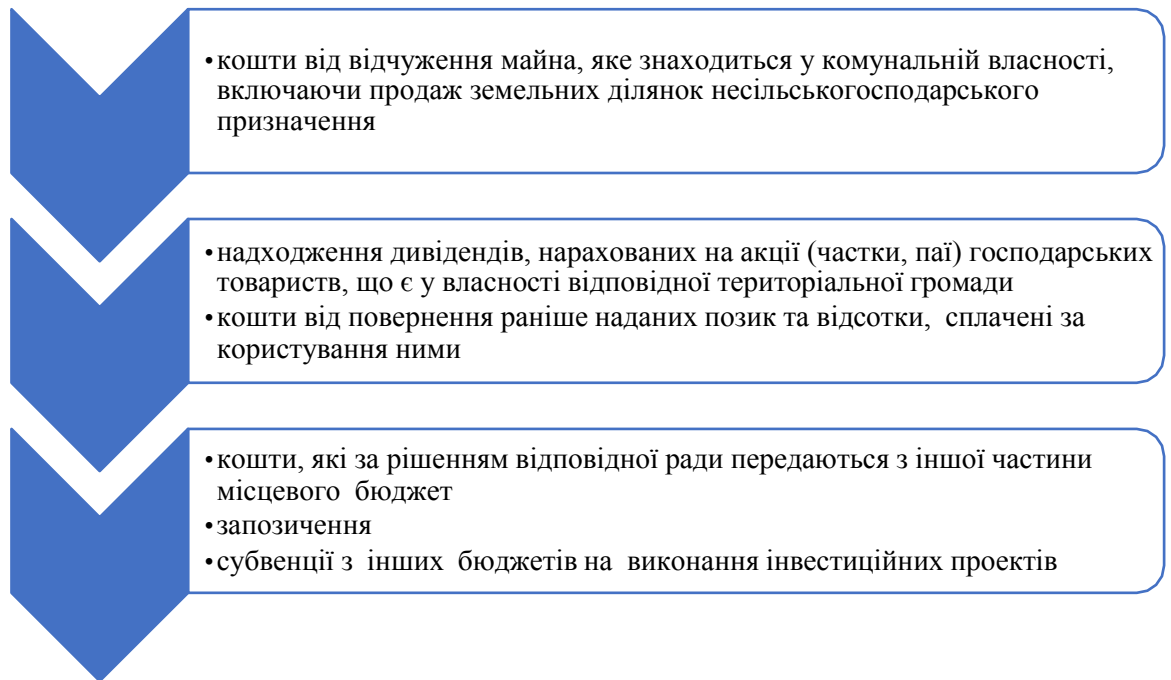

Рис. 1.7 Структура бюджету розвитку

Джерело: [1]

Важливою складовою місцевого бюджету є його видатки. Розподіл видатків представлено на рис. 1.8.

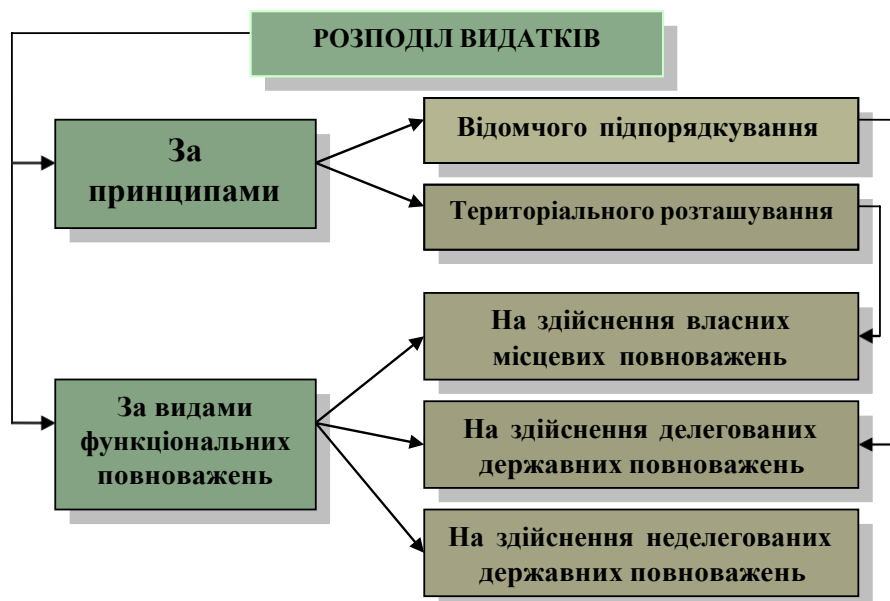

Рис. 1.8 Основи розподілу видатків між ланками бюджетної системи

Джерело: [13-14]

Зауважимо, що отримані доходи органи місцевої влади спрямовують на фінансування покладених на них повноважень (власних і делегованих) для досягнення головних завдань. Для цього в місцевому бюджеті виділяють основні групи бюджетних видатків. (рис.1.9) [14-15]:

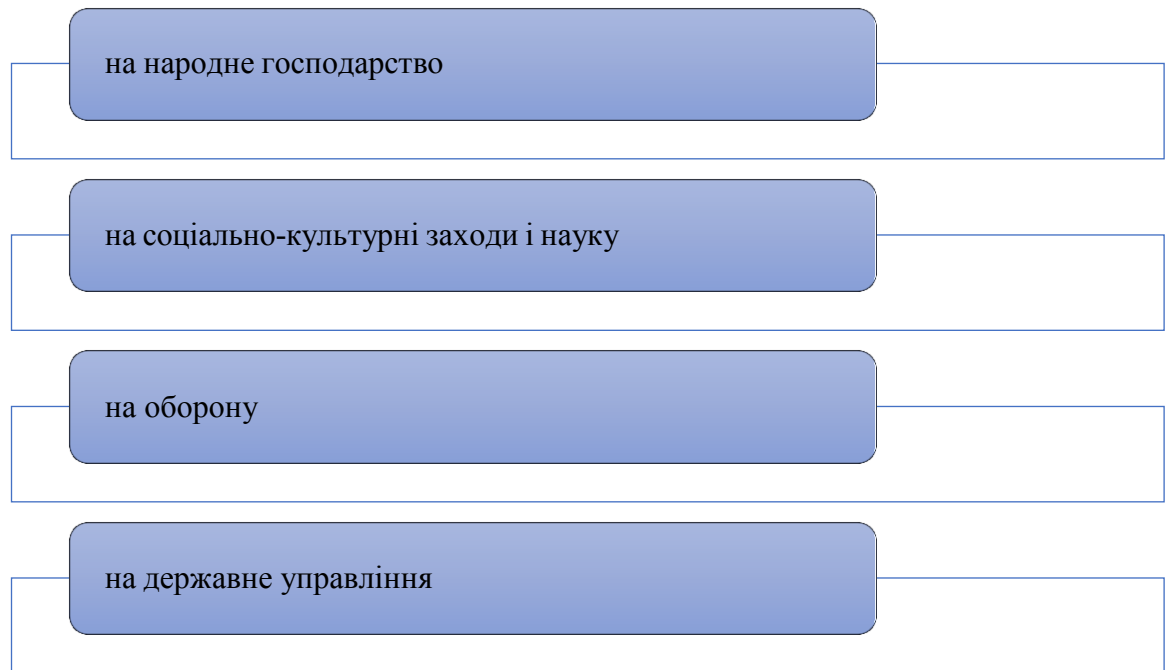

Рис. 1.9 Основні види видатків місцевих бюджетів

Джерело: [15]

Таким чином, підсумовуючи вищесказане, заучимо, що ключову роль при ринковій економіці місцевий бюджет відіграє у забезпеченні належного функціонування соціальної сфери, збереженні соціальної стабільності в суспільстві. Разом з тим, проблемними є нестача фінансових ресурсів для виконання ними їх завдань. Іноді лише бюджетних трансфертів недостатньо, а тому потрібно повністю переглянути фінансовий план на наступник рік. Тобто необхідно чітко розуміти рівень економіки в цілому і робити визначені кроки щодо його підвищення. У такому випадку підвищиться можливість реалізації необхідних програм і завдань у сферах охорони здоров'я, освіти, соціального захисту, в т.ч., ЖКГ, громадського транспорту тощо.

Зауважимо, що різні адміністративно-територіальні одиниці володіють неоднаковим економічним і фінансовим потенціалом. Мають неоднакові

можливості для отримання доходів на своїй території, справляння податків. Це залежить від особливостей цих регіонів, розвитку їх промисловості, чисельності населення і т.д.. Східні області України характеризуються високим рівнем концентрації виробничих потужностей, тоді як західні спеціалізуються переважно на сільськогосподарському виробництві.

За умов наявності диспропорцій у розвитку великого значення набуває регулююча функція держави. Проблема вирівнювання цих диспропорцій в Україні має велике значення. Особливо щодо виконання соціальних функцій, таких як охорона здоров'я, освіта, соціальний захист і соціальне забезпечення. Безпосередній вплив держави на економічний та соціальний розвиток територій проявляється через систему трансфертів.

Разом з тим, відмітимо, що для нашої держави характерний високий рівень корумпованості органів влади, саме тому, виникає нагальна потреба у суб'єктів господарювання щодо забезпечення їх фінансовими ресурсами. В т.ч., неефективне використання бюджетних коштів, значний рівень бюджетного дефіциту, незбалансованість відносин між різними рівнями бюджетів. В цих умовах законодавство із даної сфери потребує постійного удосконалення, необхідно в т.ч. відмовитись від застарілих та неефективних методів організації бюджетного процесу. Основним шляхом вирішення зазначених проблем є реалізація реформи бюджетної децентралізації, яка дає можливість розширити місцеві владні повноваження та знайти альтернативні шляхи надходжень до доходної частини місцевого бюджету. В т.ч. частково вирішити окреслені вище проблеми.

1.2 Принципи та основи класифікації доходів місцевих бюджетів

Доходи місцевих бюджетів – це економічні відносини, які виникають у процесі утворення ресурсів на місцевому рівні та служать для виконання функцій і завдань муніципальних органів влади [16, с.1094].

Відповідно до ст. 9 Бюджетного кодексу України (далі БКУ) доходи місцевих бюджетів поділяються на відповідні групи (рис. 1.6) [1].

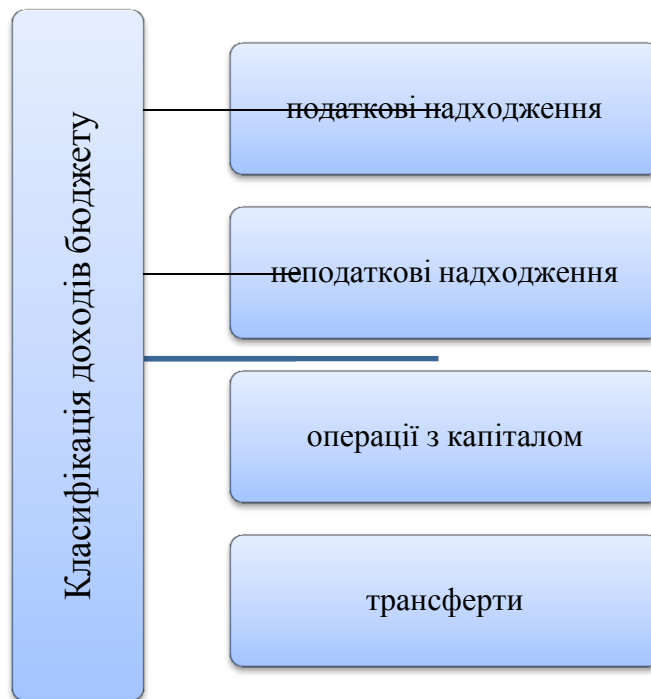

Рис. 1.10 Класифікація доходів місцевих бюджетів згідно БКУ

Джерело: складено за [1]

Основним джерелом мобілізації доходів місцевих бюджетів є податкові надходження, які в свою чергу включають загальнодержавні та місцеві податки та збори. Податкові надходження визначаються відповідно до чинного податкового законодавства (ПКУ). За ринкових умов податкові надходження до місцевих бюджетів є необхідною передумовою для виконання органами влади своїх завдань і є найважливішою структурною складовою дохідної частини муніципальних бюджетів. Їх перелік затверджується бюджетами різних рівнів відповідно до засад Бюджетного Кодексу України [1].

Зокрема, як в фінансовій літературі, так і з практичної точки зору,

поширеним є погляд на місцеві податки як на другорядні елементи в системі оподаткування.

Зокрема, на думку І. Лопушинського, «місцеві податки та збори – це обов’язкові платежі, суми яких, згідно із чинним законодавством, встановлюються органом місцевого самоврядування на території відповідної адміністративно - територіальної одиниці (села, селища, міста чи об’єднання сіл) та які зараховуються до її місцевого бюджету» [17].

Так, вчений В.О. Письменний відзначав, що «за теорією обміну місцеві податки і збори необхідно розглядати як еквівалентну плату за вигоди, що забезпечують органи місцевого самоврядування». Такий підхід до їх сутності ґрунтується на гіпотезі Ч. Тіббу, яка базується на сформований механізм «голосування ногами» (мотивацією переїзду до тієї чи іншої юрисдикції), внаслідок чого відбувається раціональний перерозподіл суспільних послуг на місцевому рівні [18, с.20].

Відповідно до ст. 6 Податкового кодексу України (далі - ПКУ) податком є обов'язковий, безумовний платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників податку відповідно до ПК України [19]. Сукупність загальнодержавних та місцевих податків та зборів, що справляються в установленому ПК України порядку, становить податкову систему України.

В Україні встановлюються загальнодержавні та місцеві податки. До місцевих належать податки та збори, що встановлені відповідно до переліку і в межах граничних розмірів ставок, визначених Податковим Кодексом України, рішеннями сільських, селищних, міських рад та рад об’єднаних територіальних громад, що створені згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, у межах їх повноважень і є обов’язковими до сплати на території відповідних територіальних громад. У відповідності до п. 10.1 ст. 10 ПКУ встановлюється, що до місцевих податків і зборів належать (рис.1.11) [19]:

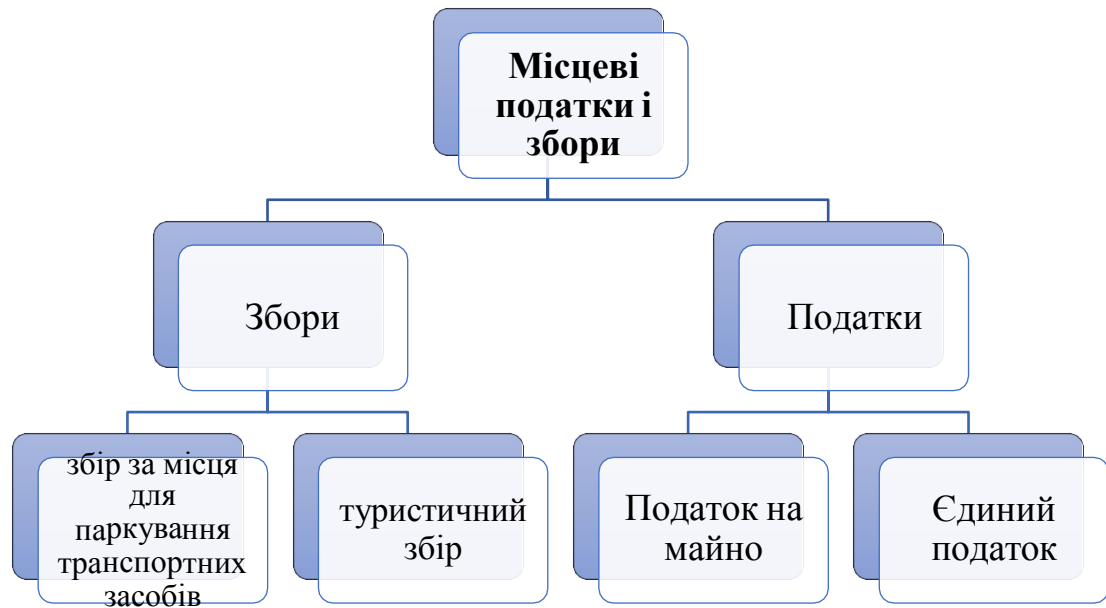

Рис. 1.11 Види місцевих податків і зборів згідно ПКУ

Джерело: складено за [19]

Податок на майно. У свою чергу податок на майно складається із:

- податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки;
- транспортний податок;
- плати за землю.

Єдиний податок - податок, що сплачують суб'єкти господарської діяльності на спрощеній системі оподаткування, основний підприємницький податок. Первісно планувався та був єдиним відрахуванням, передбаченим у рамках спрощеної системи оподаткування, та поєднував у собі відрахування до місцевого податкового бюджету, Пенсійного фонду та Фонду соціального страхування. Зараз єдиний податок сплачується тільки до місцевого бюджету, а решта відрахувань включені до єдиного соціального внеску.

У відповідності до п. 10.2 ст. 10 Податкового кодексу України встановлюється, що до місцевих зборів належать [19]:

- збір за місця для паркування транспортних засобів,
- туристичний збір.

Місцеві ради обов'язково установлюють єдиний податок та податок на майно (в частині транспортного податку та плати за землю, крім земельного

податку за лісові землі).

Роль місцевих податків у формуванні доходної частини місцевих бюджетів дуже велика. За допомогою коштів, що надходять за рахунок сплати єдиного податку та податку на майно, муніципальні органи влади здійснюють свої функції, такі як забезпечення виконання конституційних прав громадян, надання матеріальної допомоги найменш захищеним категоріям громадян, фінансування закладів охорони здоров'я, освіти та ін. [20, с. 119]

Місцеві податки та збори надходять у доход місцевих бюджетів, запроваджуються місцевими органами влади та стягуються на підвідомчій їм території. Місцеві податки з'явилися разом із появою держави і були використані як основне фінансове джерело для забезпечення місцевих потреб. Вони стягуються по всій території України та забезпечують реальну фінансову автономію органів місцевого самоврядування та місцевих органів державної влади [21].

Місцеві податки та збори функціонують на основі принципів визначених у ст. 4 Податкового кодексу України (рис. 1.12).

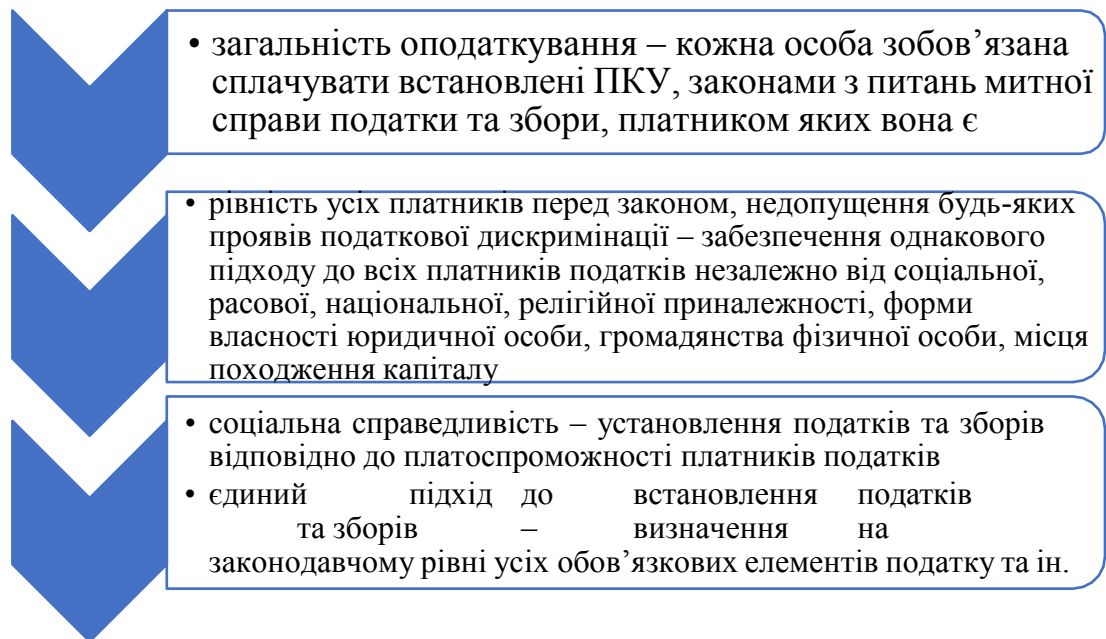

Рис. 1.12 Принципи функціонування системи місцевих податків та зборів

Джерело: складено за [19]

З урахуванням цих принципів до місцевих податків та зборів висувається низка специфічних вимог. Вони обумовлені специфічними чинниками розвитку системи місцевих податків та зборів в Україні, що представлено на рис. 1.8. [22, с. 307]

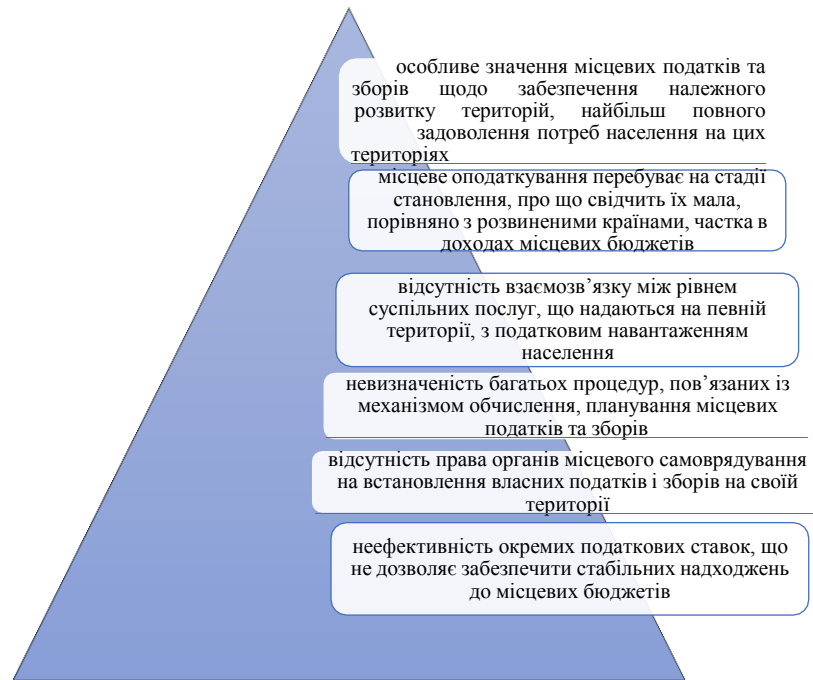

Рис. 1.13 Вимоги щодо розвитку системи місцевих податків та зборів

Джерело: складено за [22]

В процесі формування доходів місцевих бюджетів за рахунок місцевих податків та зборів органи місцевого самоврядування повинні проводити таку бюджетну політику, яка би оптимально поєднувала інтереси політичних партій, платників податків та жителів територіальної громади. Причому прагнення органів місцевого самоврядування збільшити надходження місцевого бюджету не повинне знижувати зацікавленість в економічній діяльності з боку платників податків [23].

Таким чином, на основі результатів критичного огляду наукових поглядів можна визначити значення податкових надходжень у формуванні місцевих бюджетів, яке наведено на рис. 1.14.[24, с. 123]

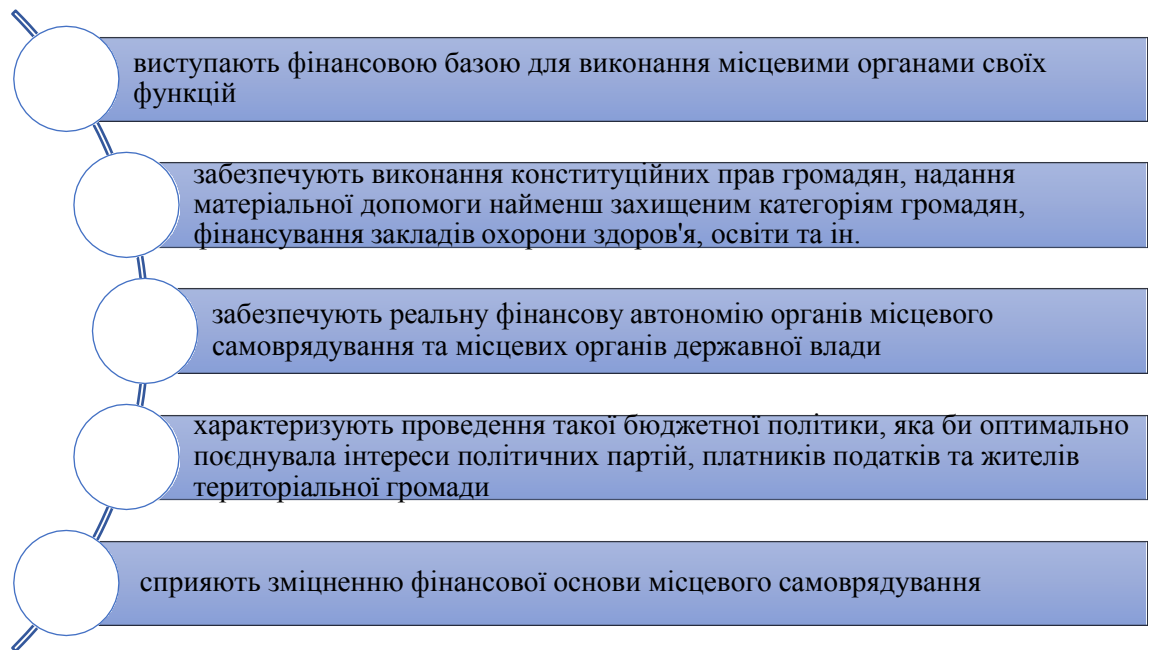

Рис. 1.14 Узагальнення підходів науковців щодо значення та ролі податкових надходжень у формуванні місцевих бюджетів

Джерело: [24]

Таким чином, зауважимо, що надійність і стабільність системи оподаткування на муніципальному рівні визначає міцність та податковий потенціал місцевих бюджетів, забезпечення достатності їх джерел, що в , а в результаті зумовлює добробут територіальних громад. Найбільш бюджетоутворюючі податки, що формують місцеві бюджети, повинні стати інструментом стимулювання і розвитку регіонів, планування та прогнозування їх економічного розвитку та підвищення рівня їх ділової активності.

Система оподаткування на місцевому рівні є реальними інструментом впливу місцевих органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади на якість життя населення, на економічну діяльність, на розвиток місцевої інфраструктури та ін. Варто при цьому спиратись на досвід провідних країн світу та ефективно залучати його в Україні. Зауважимо, що саме таким прикладом є проведення і реалізація реформи бюджетної децентралізації в Україні.

РОЗДІЛ 2

ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

2.1. Аналіз динаміки та структури доходів місцевих бюджетів за 2017-2021 рр

Бюджети місцевих органів самоврядування відіграють вирішальну роль у розвитку регіонів та окремо взятих територій. Кошти, акумульовані в межах бюджетів органів місцевого самоврядування розподіляються на фінансування потреб соціально-економічного розвитку. З 2014 року в Україні проводиться реформа децентралізації з метою зменшення ролі держави у розподілі бюджетних коштів між бюджетами різних рівнів, збільшення обсягів фінансової самостійності та прийняття рішень бюджетів місцевих рівнів. З огляду на це варто перед усім звернути увагу на частку фінансових ресурсів місцевих бюджетів, яка зосереджена у зведеному бюджету України.

В структурі зведеного бюджету України фінансові ресурси місцевих органів влади коливаються від 22,3 до 25,8% (див. рис. 2.1). Найбільший темп зростання ресурсів місцевих бюджетів у структурі зведеного бюджету України спостерігається з 2021 по 2022 рік, що безпосередньо пов'язано із воєнними діями на території України.

Рис.2.1. Частка місцевих бюджетів у структурі зведеного бюджету України без урахування трансфертів, %

Джерело: [25]

З 2014 року і по теперішній час в межах бюджетної системи активно відбуваються процеси децентралізації, основна мета яких- зниження рівня централізації фінансових ресурсів на державному рівні, зростання ролі бюджетів у прийнятті фінансових рішень щодо власного розвитку. Тому ресурсне наповнення бюджетів місцевих органів слугує індикатором ефективності централізації [26]. Відповідно до даних, отриманих з офіційних інформаційних ресурсів, власні доходи місцевих бюджетів поступово зростають, однак частка офіційних трансфертів залишається доволі високою.

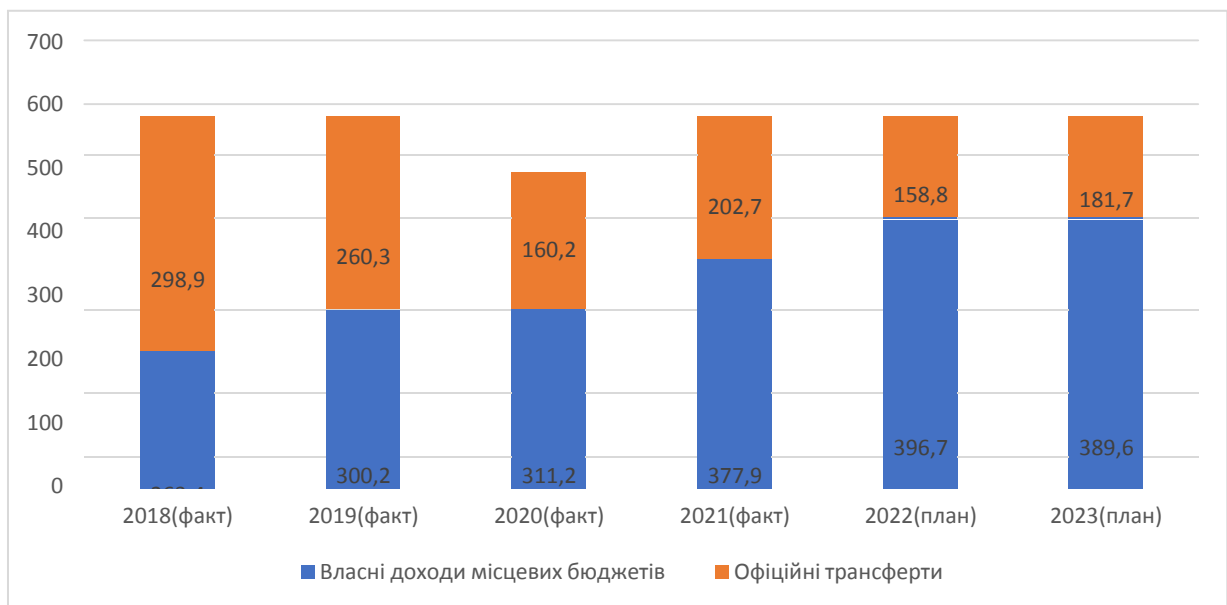

Рис.2.2. Динаміка ресурсної бази місцевих бюджетів з 2018 по 2023 роки, млрд грн

Джерело: [25]

У контексті дослідження варто звернути увагу на обсяг трансфертів: у загальній структурі ресурсної бази місцевих бюджетів України трансферти складають більше 50%. Це демонструє залежність місцевих бюджетів від інструментів державного регулювання та низький рівень ефективності реформи бюджетної децентралізації.

Обсяг трансфертів, який формується на рівні Державного бюджету країни відображений на рисунку 2.3. До найбільш поширених видів трансфертів, що розподіляються на місцевому рівні можна віднести наступні групи:

- базові дотації, основною метою яких є фінансове горизонтальне вирівнювання спроможності територіальних громад або бюджетів органів місцевого самоврядування
- реверсні дотації-використовуються для забезпечення фінансових можливостей регіонів шляхом перерозподілу на державному рівні
- субвенції-використовуються для забезпечення фінансування сфери соціального забезпечення громадян в межах окремих територіальних громад.

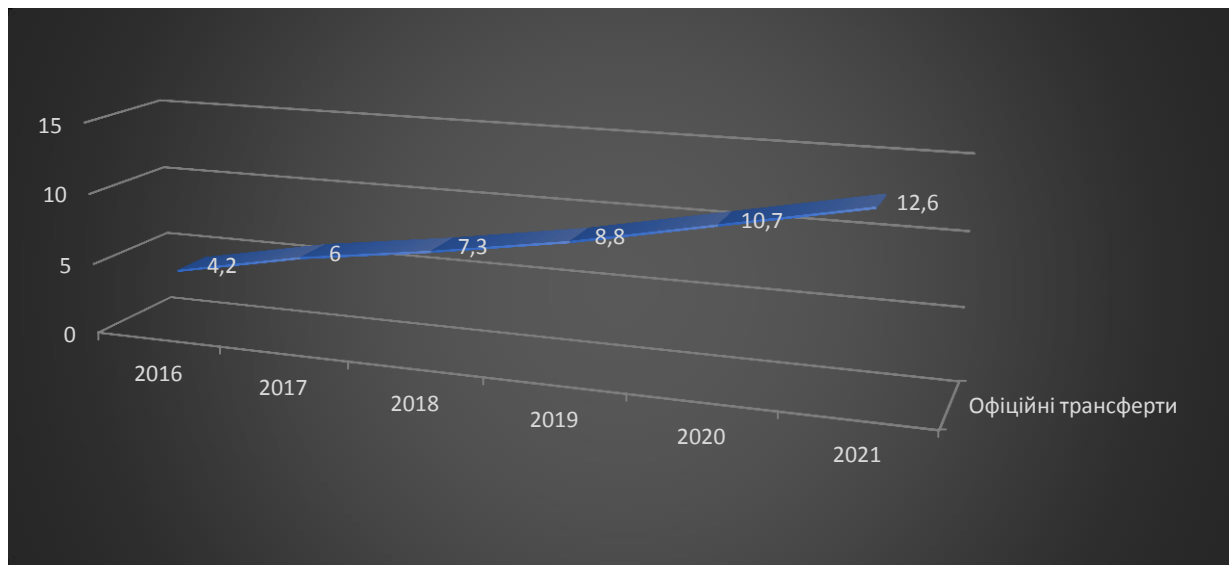

Рис. 2.3. Обсяг трансфертів у структурі Державного бюджету України з 2016 по 2021 р

Джерело: [25]

Сума трансфертів у структурі Державного бюджету України зросла з 2016 по 2021р на 8,4 млрд грн., основна їх частка забезпечує фінансову спроможність бюджетів органів місцевого самоврядування, регіонів та територіальних громад. Важливо у даному напрямку розглянути тенденції формування окремих видів трансфертів. За даними прогностичного аналізу проекту «SALAR International» планується зростання обсягів реверсних дотацій (див. рис. 2.4).

Розмір середньорічного зростання трансфертів з Державного бюджету України з 2015 по 2020 рік складає 99,5%. З 2015 по 2018 рік щорічний приріст трансфертів становив у середньому 118, 8%. Це свідчить про брак

бюджетних коштів на рівні місцевих органів самоврядування для виконання покладених на них бюджетних повноважень, що в свою чергу сприяє підвищенню рівня централізації бюджетної системи України[Дяченко].

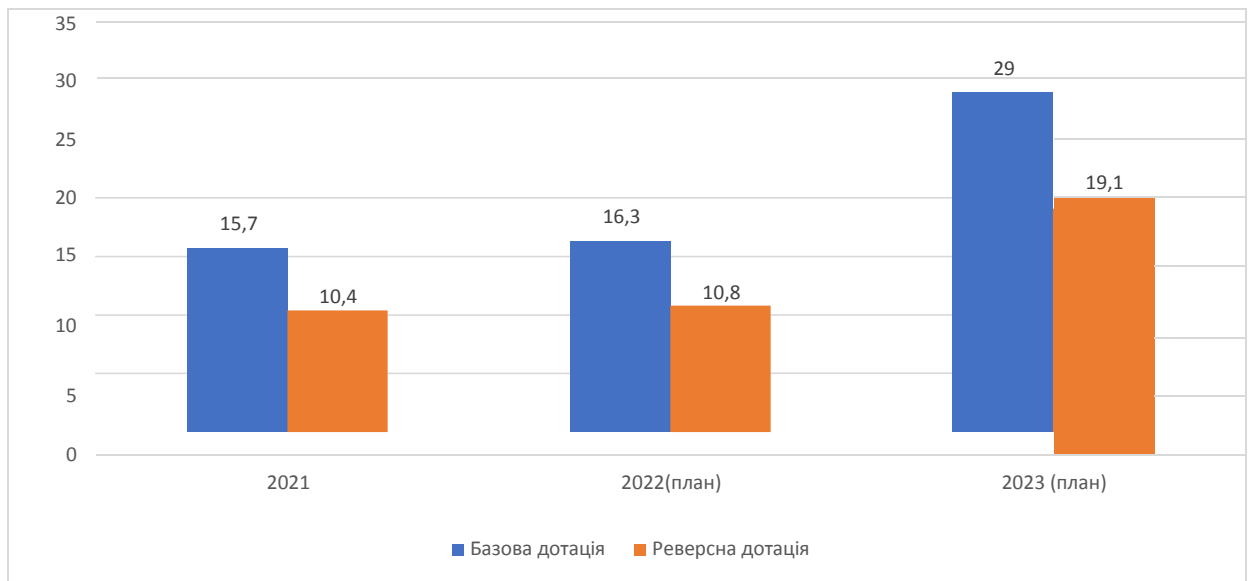

Рис.2.4. Фактичний та плановий обсяг реверсної та базової дотації за даними проекту «SALAR International» з 2021 по 2023р.

Джерело: [25]

Зважаючи на обсяги дотацій у ресурсах місцевих органів влади, варто розглянути структуру надходжень місцевих бюджетів. Фінансова база органів місцевого самоврядування формується за рахунок загального та спеціального фондів. Загальний фонд фінансів місцевих бюджетів в переважній більшості формується за рахунок:

- податку на доходи фізичних осіб
- єдиного податку
- податку на землю
- акцизних податків
- місцевих податків та зборів.

Структура доходів місцевих бюджетів в Україні відображена в таблиці 2.1. На основі аналітичних довідок щодо стану виконання місцевих бюджетів [29] Міністерства фінансів України, можна зробити висновок про щорічне зростання загального фонду місцевих бюджетів України з 2016 по 2021 роки.

Таблиця 2.1

Структура доходів місцевих бюджетів України з 2016 по 2021 роки**млрд грн**

Показник	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Абсолютне відхилення
Загальний фонд	146,6	191,9	233,9	275	290	351,9	205,3
ПДФО	79,0	110,0	138,0	165,4	177,8	212,2	133,2
Плата за землю	23,3	26,4	27,3	32,8	31,5	35,3	12,0
Податок на нерухоме майно	1,4	2,4	-	4,9	5,7	7,8	6,4
Єдиний податок		-	29,5	35,2	37,9	46,2	16,7
Акцизний податок	11,6	-	-	-	-	-	-

Джерело: [29]

У загальній структурі доходів місцевих бюджетів найбільша частка припадає на податок з доходів фізичних осіб (ПДФО). З кожним наступним бюджетним періодом сума даного податку зростає. Не зважаючи на те, що податок на доходи фізичних осіб відноситься до загальнодержавних податків, велика частка даного податку у процесі перерозподілу припадає на бюджети місцевого рівня. загальний приріст ПДФО з 2016 по 2021 рік склав 133,2 млрд грн. найменша сума приросту податку за рік становила 28 млрд грн. Найнижчі темпи зростання припадають на 2019-2020 роки-15 млрд грн. така ситуація зумовлена наступними факторами:

- загострення вірусу COVID 19 на території України
- карантинні обмеження, які спричинили зниження купівельної спроможності населення
- обмеженість виробничих процесів, які в свою чергу призвели до підвищення рівня безробіття тощо.

Наступним податком за обсягом наповнення місцевих бюджетів є єдиний податок. Його платниками у переважній більшості є суб'єкти

підприємницької діяльності-фізичні особи. Зростання даного показника свідчить про активізацію підприємницької активності малих підприємств, зростання їх обсягів доходів. Інформація на офіційному сайті Міністерства фінансів України за 2016-2017 роки щодо обсягів надходжень єдиного податку відсутня, однак з 2018 року можна спостерігати його незначну фіскальну ефективність. З 2018 по 2019 роки зростання податку відбулось на 5,7 млрд грн, з 2019 по 2020 роки – річний приріст становив 2,7 млрд грн., станом на 2020-2021 рік – податок збільшився на суму 8,3 млрд грн.

Плата за землю у доходах місцевих бюджетів має незначний фіскальний ефект, проте характеризується стабільністю надходжень. Протягом 2016-2021 років зростання даного податку відбулось на суму 12 млрд грн, що нижче рівня податку на доходи фізичних осіб та обсягу єдиного податку. В середньому зростання податку на землю в доходах місцевих бюджетів коливалось в межах від 1,1 до 4,2 млрд грн на рік.

Майнові податки у порівнянні з попередніми надходженнями мають незначні часові рамки в Україні. Обсяг майнового оподаткування зріс з 2016 по 2021 роки на 6,4 млрд грн. У порівнянні з іншими видами надходжень майнові податки мають ряд переваг, до основних із них можна віднести:

- сприяють підвищенню ефективності використання майнових активів
- стає джерело розвитку місцевих бюджетів
- є інструментом податкового стимулювання розвитку територій
- важко піддаються процесам оптимізації
- наявність об'єкта податкової застави у разі виникнення спроби уникнення від сплати
- передбачувані для наявних та потенційних платників
- нарахування та стягнення практично виключає корупційну складову
- використовуються як економічні стимули у порівнянні з іншими податками місцевих органів влади [31-32].

Динаміка надходжень до місцевих бюджетів свідчить про стійку

залежність доходів від умов зовнішнього середовища. Зокрема, протягом 2019-2020 років найбільший вплив мав розвиток коронавірусної інфекції, низький рівень електронної торгівлі, карантинні заходи. В сучасних реаліях військової агресії важливим є дослідження динаміки доходів бюджетів місцевого рівня. Для порівняння було використано ідентичні часові проміжки у 2021 та 2020 роках, статистичні дані були відображені на рис. 2.5.

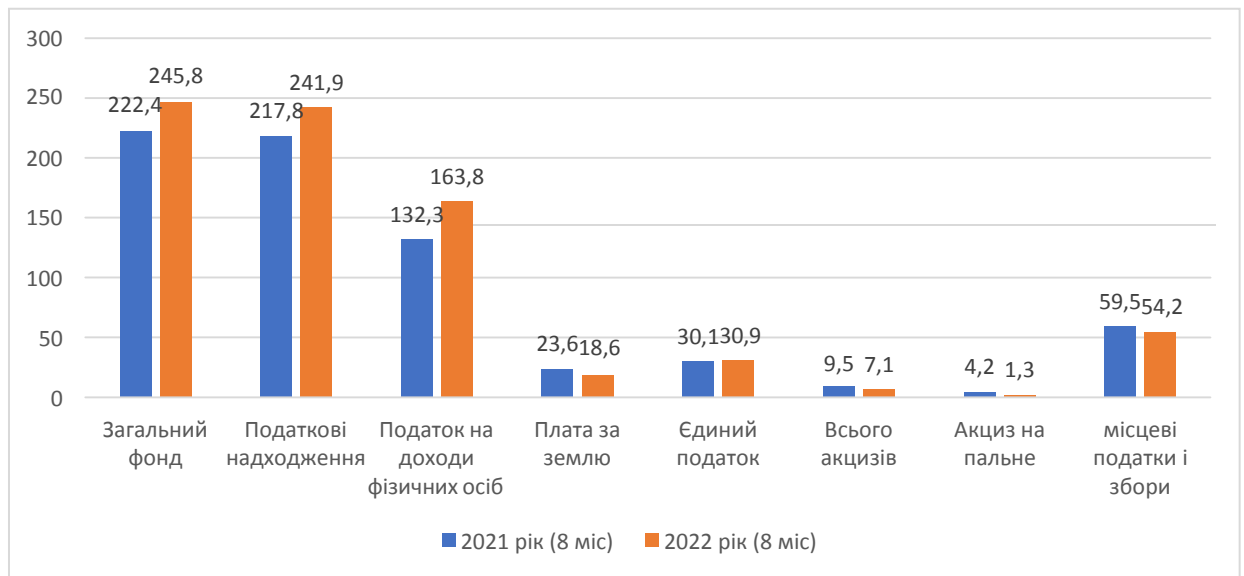

Рис.2.5. Надходження місцевих бюджетів за 8 місяців 2021-2022 роки, млрд грн

Джерело: [25]

Протягом 8 місяців 2020-2021 років спостерігається позитивна динаміка надходжень у трьох показниках: загальний фонд, податкові надходження та податок на доходи фізичних осіб. Обсяг загального фонду зумовлений приростом податкових надходжень та зростанням обсягів бюджетних трансфертів, за 8 місяців загальний фонд місцевих бюджетів зріс на 23,4 млрд грн.

Не зважаючи на міграцію трудового капіталу, військові дії та руйнування виробничих потужностей по всій території України сума податкових надходжень і структурі місцевих бюджетів за 8 місяців зросла на 24,1 млрд грн.

Зростання надходжень від податку на доходи фізичних осіб 21,5 млрд грн практично покриває приріст загального фонду місцевих бюджетів в Україні за 8 місяців 2022 року у порівнянні з 2021.

Зважаючи на структуру доходів місцевих бюджетів в Україні варто виділити ознаки, які мають безпосередній вплив на їх подальше формування:

1. Недосконалий механізм нормативно-правового регулювання справляння та розподілу доходів бюджетів місцевих рівнів
2. Нестабільність джерел формування бюджетних надходжень місцевого рівня
3. Низький рівень фінансової грамотності представників органів місцевого самоврядування та відсутність гідної мотивації
4. Невелика частка місцевих податків і зборів у структурі доходів
5. Недосконала система планування доходів
6. Високий рівень концентрації бюджетних ресурсів на рівні Державного бюджету України
7. Нерівномірність розподілу та економічного розвитку територіальних громад [35, 40].

Податки відіграють вирішальну роль у формування місцевих бюджетів. Динаміка надходжень свідчить про недостатнє використання фіскального потенціалу місцевих податків, залежність доходної спроможності від рівня централізації доходів. Це проявляється у розподілі податку на доходи фізичних осіб, обсягах бюджетних трансфертів. Зважаючи на вищезазначене варто детальніше розглянути роль податків у структурі місцевих бюджетів України, визначити основні напрямки зростання податкового потенціалу.

2.2. Оцінка податкової бази місцевих бюджетів

Для подальшого дослідження варто наголосити, що процеси децентралізації вплинули не лише на якісні характеристики функціонування бюджетів місцевих рівнів, а й спричинили їх кількісні зміни. Кількість місцевих бюджетів станом на 01.01.2022 року відображена в таблиці 2.2.

Зменшення кількості місцевих бюджетів, об'єднання територіальних громад, укрупнення територій знайшло своє відображення у зменшенні кількості бюджетів. Однак, поряд з цим, відбулося відповідне зростання доходів та видатків, які були надані територіальним громадам згідно бюджетного законодавства.

Таблиця 2.2

Місцеві бюджети станом на 01.01.2022

шт

Типи місцевих бюджетів	Всього місцевих бюджетів	Мають відношення до Державного бюджету
Обласні бюджети	25	24
Бюджети міст республіканського/обласного значення	13	1
Районні бюджети	136	119
Бюджети об'єднаних територіальних громад	1469	1438
Бюджети районів у містах обласного значення	35	0
Бюджети міст районного значення	6	0
Бюджети селищ міського типу	39	0
Бюджети сільрад (сіл)	229	0
Разом	1952	1582

Джерело: [34]

Зменшення кількості бюджетів з теоретичної точки зору повинне сприяти зростанню якості бюджетних послуг, формування відповідної доходної бази та її раціональний розподіл. Однак, хаотичний поділ територій без урахування їх специфічних особливостей розвитку дещо ускладнив

подальші процеси децентралізації.

Формування доходів місцевих бюджетів здійснюється на основі загального та спеціального фондів, динаміка їх зміни відображена в таблиці 2.3. Порівняння основних показників фінансової спроможності місцевих бюджетів надасть можливість для подальшого аналізу.

Таблиця 2.3

Динаміка балансу місцевих бюджетів з 2020 по 2021 роки

млрд грн

Показники	Загальний фонд		Спеціальний фонд		Разом		
	2020	2021	2020	2021	2020	2021	Відхилення
Доходи	426	502	45,5	79	471,5	581	109 (123,1%)
Видатки	358	409	120,4	161	478	569	91,3 (119%)
Кредитування	0,2	0,3	0,05	-0,01	0,2	0,2	0,02
Дефіцит Профіцит	68	93	-75	-82	-7	11	18

Джерело [35]

У порівнянні показників виконання місцевих бюджетів протягом 2020 та 2021 років спостерігається зростання частки загального фонду, який у переважній більшості формується за рахунок податкових надходжень від місцевих та окремих груп загальнодержавних податків. Річний приріст станом на 2021 рік склав 109 млрд грн. Крім того, варто відмітити зростання обсягу спеціального фонду на 33,5 млрд грн. Цей факт свідчить про зростання власних надходжень місцевих органів влади у порівнянні з попереднім періодом.

У порівнянні з доходною частиною місцевих бюджетів, видатки протягом року зросли на 119 %. Зростання зазнали видатки як із загального, так і з спеціального фондів. Обсяг кредитування бюджетів місцевого рівня залишається доволі низьким. Незначний показник відхилення демонструє той факт, що на рівні місцевих бюджетів дане джерело фінансування не

користується належним попитом. В цілому статистичні дані, приведені в таблиці 2.3 свідчать про достатній платіжний потенціал з огляду на структуру загального фонду місцевих бюджетів України.

Податкові надходження виступають індикатором фінансової спроможності та самодостатності місцевих бюджетів. Саме тому варто розрахувати показник податкової спроможності місцевих бюджетів як співвідношення податків, що отримуються на рівні бюджетів місцевого рівня до загального обсягу доходів зведеного бюджету України [32]. У порівнянні показник централізації став дещо нижчим, ніж до проведеної реформи децентралізації (див. **рис. 2.6.**)

Рис. 2.6. Рівень показника децентралізації податків в Україні з 2008 по 2021р

Джерело: [Стороженко]

Однак, варто відзначити, що залежність місцевих бюджетів від податків та пропорцій їх розподілу на державному рівні залишається суттєвою.

Ф. Ткачик та О. Десятнюк стверджують, що податковий потенціал місцевих бюджетів 2019-2020 років ідентифікувався сумарною спроможністю чотирьох податків, які становлять близько 92-93 % від загального доходу місцевих бюджетів України [36]. Наочно податкова спроможність знайшла своє відображення в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4.

**Особливості формування податкової спроможності бюджетів
органів місцевого самоврядування в Україні в 2019-2020 роках**

Платежі	Зарахування до місцевого бюджету, %	Надходження до місцевого бюджету, %
Податок на доходи фізичних осіб	60	61,2
Екологічний податок	80	0,8
Акцизний податок	5	5,1
Єдиний податок	100	13,04
Податок на прибуток підприємств комунальної форми власності	100	0,14
Податок на майно	100	14,04
Податок на прибуток приватних підприємств	10	2,58
Туристичний збір	100	0,07
Збір за місця для паркування транспортних засобів	100	0,04
Рентна плата	100	1,95
Державне мито	100	0,05
Інші податкові надходження	100	0,01
Податкові надходження		100

Джерело: [36]

Найбільший потенціал в структурі податкових надходжень місцевих бюджетів України закладено в податок на доходи фізичних осіб-61,2%, єдиний податок-14,04, податок на майно-14,04. Всі інші види податків мають менше 10% у доходах місцевих бюджетів та мають незначний фінансовий потенціал, проте можуть розглядатись як індикатори розвитку бюджетів місцевого самоврядування.

Найменш ефективними виявились надходження від державного мита-0,05, рентної плати-1,95, туристичного збору-0,07, збір за місця для паркування транспортних засобів

Для подальшого дослідження варто розглянути структуру податкових надходжень бюджетів місцевого рівня, здійснити їх аналіз та виокремити характерні ознаки (див.рис.2.7).

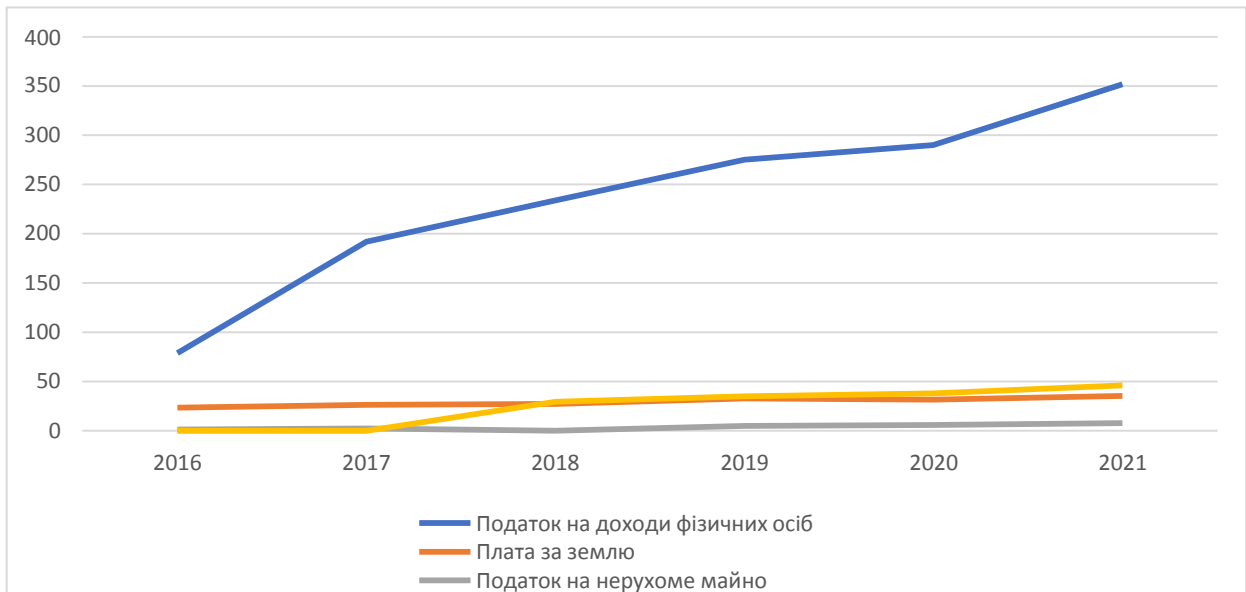

Рис. 2.7. Динаміка надходжень доходів місцевих бюджетів України з 2016 по 2021 роки, млрд грн

Джерело: [29]

Рисунок 2.7 був побудований на основі аналітичних довідок щодо виконання місцевих бюджетів з 2016 по 2021 роки. Найбільша питома вага у структурі доходів місцевих бюджетів належить податку на доходи фізичних осіб-ПДФО. Варто наголосити, що цей податок розподіляється між бюджетами об'єднаних територіальних громад-ОТГ, бюджетами міст обласного значення, районними та обласними бюджетами. До бюджетів сіл, селищ та бюджетів міст районного значення даний податок не надходить. Ця група бюджетів фінансується у переважній більшості за рахунок місцевих податків.

У структурі надходжень місцевих бюджетів можна виділити п'ять найбільших податків, розмір яких має суттєвий вплив на формування доходів:

1. Податок на доходи фізичних осіб
2. Міжбюджетні трансферти
3. Єдиний податок

4. Податок на майно
5. Акцизні податки з роздрібної торгівлі.

Відповідно до офіційних статистичних даних найбільшу частку у доходах місцевих бюджетів займає податок на доходи фізичних осіб. Для рівномірності порівняння були взяті показники надходжень даного загальнодержавного податку у структурі місцевих бюджетів за останні 8 місяців 2021-2022 року (див. рис. 2.8). Воєнний стан в Україні спровокував ряд факторів, які вплинули на формування доходів на державному та місцевому рівнях:

1. міграція населення
2. руйнація виробничої інфраструктури
3. фізичне руйнування взаємозв'язків між виробниками та постачальниками
4. зупинення виробництва тощо.

Рис. 2.8. Приріст податку на доходи фізичних осіб станом на 2022 рік порівняно з аналогічними місяцями 2021 року, %

Джерело: [25]

Станом на 2021 рік виконання планових показників формування загального фонду місцевих бюджетів виконано на 104,5%, в розрізі окремих податків:

1. податок на доходи фізичних осіб-103%
2. плата за землю-101,4%
3. податок на нерухоме майно-108,8%
4. єдиний податок-104,0%[29].

Динаміка зростання показника податку на доходи фізичних осіб у щомісячному розрізі протягом 2021-2022 років демонструє щорічний приріст у порівнянні з кожним попереднім періодом. зважаючи на складну економічну ситуацію в країні та військовий стан позитивний приріст пояснюється двома факторами:

1. Зростання заробітної плати воєнних двох категорій: 1 категорія – ті, які ще не приступили до воєнних дій, однак проходять воєнну підготовку; 2 категорія- військові, які приймають безпосередню участь у бойових діях на території України.

2. Нерівномірний розподіл надходжень від податку на доходи фізичних осіб у територіальному співвідношенні. Зростання частки надходжень особливо відчутна у західній частині України.

На практиці особливе значення у процесі реалізації податкової політики на загальному та регіональному рівнях відіграють методи планування бюджетних надходжень. В Україні застосовують податковий та неподатковий методи. В основі податкового методу закладено закріплення рівного виду податків за певною територіальною ознакою із визначенням об'єкта, ставки, бази нарахування та термінів сплати [30]. Для неподаткового методу планування характерний більш узагальнюючий характер, полягає у врахування цільових, загальних або компенсаційних платежів із використанням добровільного чи обов'язкового способу залучення до бюджетів певного територіального рівня [31]. Не зважаючи на наявність цих двох методів варто наголосити, що саме податки є фінансовою основою для соціально-економічного розвитку регіонів.

У довоєнний період на території України відповідно до інформації Асоціації міст України станом на 2021 рік міжбюджетні відносини

безпосередньо встановлено з 1438 громадянами, відмічені позитивні кроки органів місцевого самоврядування щодо адміністрування податків та зацікавленість місцевих органів влади у пошуку резервних джерел фінансування бюджетних видатків. У результаті реформ відзначаються наступні позитивні зміни:

- надходження податку на прибуток підприємницьких комунальних структур та податків на майно (землі та нерухоме майно) залишаються у розпорядженні місцевих бюджетів

- 13,44% акцизного податку на постійній основі закріплено до загального фонду місцевих бюджетів України

- такий перерозподіл спрямований на зростання фінансового потенціалу у напрямку забезпечення сучасного рівня медицини, освіти, житлово-комунальної інфраструктури на місцевому рівні [37].

На основі аналізу даних варто констатувати той факт, що податок на майно відмінне від земельної ділянки з кожним роком відграє більш вирішальну роль у формування податкової спроможності місцевих бюджетів в Україні. Однак, на думку Патицької Х.О., справляння даного податку має ряд технічних проблем[41]:

1. У реєстрі прав власності на нерухоме майно в Україні на сьогодні зареєстровано менше 10% від загальної кількості нерухомого майна. Цей факт не дозволяє оподаткувати всю сукупність майна, яке відповідно до законодавства є базою оподаткування, фіскальний потенціал не можна дослідити у повній мірі.

2. Будинки до кінця не вводяться в експлуатацію і вважаються такими, що не підлягають оподаткуванню. Остаточна реєстрація у реєстрах не завершується належним чином, особливо таке явище притаманне для сільської місцевості.

За результатами дослідження бюджетного потенціалу місцевих податків Патицька Х.О. здійснила групування майнових податків відповідно до бюджетного потенціалу. Результати дослідження відображені в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Складові бюджетного потенціалу за доходами на прикладі об'єднаних територіальних громад

Складові потенціалу	Характер впливу податку
Плата за землю	
Кількість платників на 1000 чоловік	Стимулюючий
Ефективність земельного податку	Стимулюючий
Відхилення середнього значення ставки	Дестимулююча
Нормативна грошова оцінка/середньої вартості ділянки	Стимулюючий
Рік проведення оцінки	Стимулюючий
Розмір плати за землю на одну особу	Стимулюючий
Темп приросту надходжень у порівнянні з попереднім бюджетним періодом	Стимулюючий
Податок на нерухоме майно	
Чисельність платників на 100 чоловік населення	Стимулюючий
Частка платників податку у домогосподарстві	Стимулюючий
Середня ринкова вартість 1 кв. метра	Стимулюючий
Відхилення середньої ставки від максимальної	Дестимулюючий
Надходження податку на одну особу	Стимулюючий
Темп приросту податку у порівнянні з попереднім періодом	Стимулюючий
Єдиний податок	
Надходження податку на 1 особу	Стимулюючий
Темп приросту податку у порівнянні з попереднім періодом	Стимулюючий

Джерело: [41]

Практично всі групи податків, які досліджувались на рівні ОТГ, виявили достатній бюджетний потенціал. Однак наявність прогалин у законодавчому полі не дозволяє повноцінно оцінити можливості окремих видів податків та визначити перспективи їх подальшого удосконалення. Характерним для місцевих бюджетів України є незначний фінансовий потенціал більшої кількості податків, залежність фінансової спроможності від окремо взятих груп.

Крім того, за результатами дослідження об'єднаних територіальних громад з 2017 по 2019 роки були виявлені характерні особливості:

1. В основі порівняння було закладено поділ територіальних громад залежно від рівня дотацій та обсягу власних бюджетних надходжень

2. Нижчий рівень ефективності податкового потенціалу майнових податків спостерігався в тих ОТГ, де дохід складав від 4 до 7 тис. на одну особу, власні доходів та рівень дотацій громади до 15%: в громадах із заробітком від 1 до 4 тис грн розмір середнього часткового індексу становить 0,2538, а для громад з рівнем доходу від 4 до 7 тис на одну особу середній частковий індекс -0,1737. Тобто різниці між показниками становить 1,5рази.

3. Спостерігається тенденція до зростання майнового податку на території бідніших територіальних громад, нарівні фінансово стабільніших громад показник майнового оподаткування залишається без змін[41]. На раз чітко прослідковується порушення принципу соціальної справедливості у розрізі окремо взятої території України.

На основі проведеного дослідження можна зробити висновок про недостатню зацікавленість органів місцевого самоврядування у збільшенні питомої ваги майнового податку у доходах місцевих бюджетів, відсутність довгострокового фінансового та перспективного планування у межах окремо взятих територій.

Єдиний податок належить до категорії з належним фіскальним потенціалом. Він почав функціонувати на території місцевих органів самоврядування в Україні в 2011 році. Базою для нарахування податку є доходи фізичних осіб-підприємців першої та третьої групи. На початку свого існування розмір податку стягувався у вигляді фіксованої суми від 20 до 200 грн для фізичних осіб. Юридичні особи сплачували 6-10% від отриманого прибутку залежно від того, чи були вони платниками податку на додану вартість. Далі платежі розподілялись за наступними напрямками[42]:

- 43% перерозподілялось до місцевих бюджетів
- 42% перерозподілялось Пенсійному фонду України
- 15% на загальнообов'язкове соціальне страхування.

Однак з часом такий розподіл довів свою низьку економічну

ефективність, частка податку, яку отримував Пенсійний фонд України не могла задовольнити всі потреби соціального забезпечення. Тому в сучасних умовах функціонування єдиний податок повністю перераховується до місцевого бюджету.

З початком введення новацій щодо методики нарахування та сплати єдиного податку у 2016 році спостерігається тенденція до його щорічного зростання на рівні місцевих бюджетів України. Варто відзначити, що єдиний податок залежить від якісних та кількісних характеристик ділового середовища. Тому для зростання його фіскального потенціалу варто, перш за все, створити умови для розвитку бізнесу та забезпечення належного рівня інвестиційного середовища.

В цілому на основі проведеного аналізу можна прослідкувати об'єктивні та суб'єктивні чинники, які впливають на податковий потенціал місцевих бюджетів України. До об'єктивних чинників можна віднести:

1. Недосконалий механізм оподаткування
2. Недоліки у системі адміністрування місцевих податків
3. Недотримання принципу соціальної справедливості в контексті справляння окремих груп місцевих податків

До суб'єктивних факторів, які мають прямий вплив на податковий потенціал місцевих бюджетів варто віднести:

- 1 відсутність зацікавленості місцевих органів влади у збільшенні податкових надходжень місцевих бюджетів
2. Нерозвинена економічна інфраструктура в межах окремих областей
3. неналагоджена взаємодія з великими платниками податків тощо.

Зменшення впливу вищезазначених факторів дозволить наростити податковий потенціал місцевих бюджетів, розширить межі їх фінансової самостійності та платоспроможності. Недосконалість вітчизняної практики справляння місцевих податків в Україні призводить до необхідності пошуку світових альтернативних варіантів оподаткування, імплементацію іноземного досвіду з урахуванням вітчизняних особливостей.

РОЗДІЛ 3

РЕЗЕРВИ НАРОЩУВАННЯ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Практика організації системи оподаткування демонструє використання зарубіжного досвіду організації та стягнення податків. Однак, не зважаючи на це, існує ряд факторів, які мають негативний вплив на формування податкового потенціалу місцевих бюджетів в Україні. Одним з перших негативних моментів є достатньо низька кількість місцевих податків в Україні у порівнянні із зарубіжним досвідом. Це не дозволяє належним чином наростити податковий потенціал та забезпечити один з основних принципів децентралізації – фінансову самостійність місцевих бюджетів (фінансову спроможність та самостійність у прийнятті рішень щодо розвитку територій). Для провідних країн світу характерні наступні кількісні показники місцевого оподаткування: Великобританія – 1 податок (податок з нерухомого майна), Франція-близько 45 податків, Італія-понад 70 податків, Бельгія-більше 100 податків та зборів. Досвід більшості країн світу вказує на розгалужену систему місцевого оподаткування[44].

По друге, місцеві органи самоврядування зарубіжних країн мають змогу самостійно впроваджувати окремі види податків за потребою та обґрунтованою економічною ефективністю. Так, місцеві органи влади Франції можуть поза межами діючої системи місцевого оподаткування окремо встановлювати податок на прибирання територій, освоєння природних копалин, на вуличне освітлення тощо. У Японії на законодавчому рівні закріплено повноваження органів місцевого самоврядування щодо встановлення ставок податків понад встановлені межі (перелік податків закріплено в нормативно-правових актах).

Варто також відмітити досвід Великобританії щодо організації

місцевого оподаткування-потреби місцевих бюджетів забезпечує лише майновий податок. Він у свою чергу складається з трьох категорій:

1. Податок на житлові будинки (квартири, фургони, яхти, бунгало)
2. Рентний збір із житлових приміщень-податок стягується із суми оренди, отриманої власником згідно договору
3. Рентний збір з приміщень ділового призначення-справляється на основі ринкової вартості комерційного приміщення, сплачується один раз в п'ять років.

Використання зарубіжного досвіду дозволить наростити податковий потенціал регіонів. однак, на даному етапі, зміни в місцевому оподаткуванні ускладнені бойовими діями, що ведуться на території України. В такому випадку зарубіжні країни мають ряд прикладів зростання місцевих податків в умовах воєнних або післявоєнних дій.

Історично склалось, що держави після ведення воєнних дій використовують фіскальний потенціал регіонів для подальшої післявоєнної відбудови. Яскравим прикладом є досвід Німеччини в 1913 році [35,36 англ]. Військовий збір було розділено на податок з високих доходів та майновий податок на власність(нерухоме майно), яка мала високу собівартість. Збір можна було сплатити протягом трьох років, його частка у загальній структурі ВВП становила 1,7% станом на 1913 рік. З майна, вартість якого становила більше 10 тисяч марок стягувався податок від 0,5 до 1,5%. Дохід, обсяг якого становив понад 5 тисяч марок міг оподатковуватись у межах від 1 до 8 %.

Крім того, варто відмітити використання так званих примусових позик у Німеччині у 1952 році. Відповідно до законодавчих актів про інвестиційну допомогу підприємства промисловості у примусовому порядку мали брати позики для інвестування видобувної галузі[37Die]. Економічний ефект такого явища склав 1,4 вартості ВВП. Згодом Уряд Німеччини прийняв законодавчий акт, яким спростовував порушення прав підприємств.

На початку XX століття ставки податків на доходи у переважній більшості країн світу становили не більше 10%. Проте вже в 40-их роках цього ж століття ставки податків в країнах ОЕСР провадились в межах 60-70% від доходів. Такі заходи часто використовувались в країнах Європи після воєнної ескалації [38Torregrosa].

Канада, перебуваючи у складі Великої Британії, у 1914 році виступила проти Німеччини у Першій Світовій війні. У ході воєнної кампанії було збільшено ряд податків, а в 1916 році в дію було введено податок на прибуток. Після війни для компенсації військових витрат Канада у 1920 році запровадила податок з продажу.

Зважаючи на досвід європейських країн щодо мобілізації фіскального потенціалу для зростання доходів бюджетів різних рівнів податки є найбільш ефективним інструментом. Однак, на думку дослідників при зростанні ставок податків на території кожної окремої територіальної одиниці може виникнути ряд факторів, які сприятимуть зменшенню податкового потенціалу місцевих бюджетів, зокрема:

1. При обкладанні податками платників, які декларують власний прибуток (дохід) у повному обсязі може виникнути загроза зростання тіньового сектору економіки, зниження рівня бюджетних доходів;
2. Зростання податкових ставок податку на прибуток підприємств може спричинити відтік іноземного капіталу, зниження інвестиційної активності окремо взятих регіонів;
3. Високі податкові ставки можуть спричинити зниження рівня ділової активності суб'єктів господарювання к окремо взятій територіальній громаді або регіоні.

На думку експертів Європейського Союзу на рівні місцевих органів самоврядування найбільш оптимальним податком із високим ступенем фіскального потенціалу є майнове оподаткування. Як свідчить світовий досвід, в основу фінансової самостійності (автономії) місцевих бюджетів закладено місцевий податок: у США та Японії-майнові податки, у Німеччині

та Франції-поземельний податок, у земельний податок з будинків та податок на житлові приміщення -у Франції, податок на приріст вартості землі у межах міста та прибутковий податок-Іспанія. Всі вищеперераховані податки встановлюються місцевими органами влади та повністю надходять у місцеві бюджети.

Даний податок на території України є відносно новим, однак не зважаючи на це потребує певних коригувань. Зарубіжний досвід справляння майнових податків свідчить про їх ефективність за певних умов:

1. Використання ринкової вартості житла, його місцезнаходження, ринкового попиту та пропозиції на нього
2. Врахування доходів власників оподатковуваного житла
3. Розподіл податків між власниками та користувачами нерухомості.

Крім того, для підвищення фіскальної ефективності майнового оподаткування та дотримання принципу соціальної справедливості доцільно було б ввести коригуючий коефіцієнт з урахуванням усіх вищеперерахованих пунктів; внесення до реєстру нерухомого майна об'єкти, які знаходяться на стадії будівництва від 3 до 5 років; створення єдиного реєстру власності нерухомого майна з урахуванням земельних ділянок [33Дмитрів]

Податки як інструмент реалізації фінансової політики можуть впливати на всі сторони життя підприємницьких структур. З метою активізації податкового потенціалу в умовах воєнного та післявоєнного стану варто повернути податок з реклами, який певний час діяв на території України. Для ефективності його застосування варто дотримуватись певних умов:

- використання системи диференційованих ставок
- розширити базу об'єктів оподаткування.
- пільгове оподаткування рекламних заходів соціального значення на території кожної окремої територіальної одиниці
- базою оподаткування має стати прибуток (дохід) платника з урахуванням діючої системи оподаткування, за якою оподатковується потенційний платник

На основі проведеного аналізу та потреб територіальних громад, варто виділити ряд факторів, які здатні вплинути на податковий потенціал місцевих бюджетів:

- забезпечення належних умов функціонування та розвитку суб'єктів господарювання та розширення їх господарських взаємозв'язків
- створення сприятливого інвестиційного клімату в регіонах, використання податкових інструментів (пільгове оподаткування, податкові канікули) для активізації інвестиційних процесів
- диверсифікація податкових ставок існуючих податків або запровадження нових, зокрема податку на розкіш, багатство[Луніна]
- зростання ефективності організації адміністрування податків на рівня податкових інспекцій
- мінімізація ризиків зниження суми податкових надходжень до місцевих бюджетів шляхом ефективного податкового контролю та податкових перевірок
- зростання рівня податкової культури на території окремо взятої територіальної громади, формування податкової відповідальності та необхідності сплати податків
- використання цифровізації у процесі адміністрування та сплати податків на окремо взятих територіях тощо[Бурда, Десятнюк].

На основі вищевикладеного варто зазначити, що будь-які зміни у системі оподаткування місцевих органів влади повинні реалізовуватись поступово з урахуванням складної економічної та соціальної ситуації. Миттєве зростання кількості податків або податкових ставок існуючих податків можуть призвести до зростання рівня тінізації економіки, приховування доходів та ухилення від сплати податків. Тінізація економіки це один із найвагоміших факторів гальмування розвитку фіскальної спроможності місцевих бюджетів, тому надлишковий податковий тиск є небажаним для фінансів місцевих органів самоврядування.

В сучасних умовах першочерговою задачею регіонів має стати

підвищення рівня економічного розвитку, активізація ділової активності суб'єктів підприємницького кластеру, формування умов для залучення іноземного інвестування з наданням відповідних гарантій. Саме від рівня розвитку економічних процесів залежить фінансова спроможність як місцевих, так і Державного бюджету України.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження формування податкових надходжень в доходах місцевого бюджету можна зробити наступні висновки:

1. Вивчено, що під місцевими бюджетами розуміють кошти із фінансових ресурсів, які призначені для виконання завдань і функцій місцевого самоврядування. Місцеві бюджети, як частина бюджетної системи держави та основа фінансової основи самоврядування, забезпечують необхідні кошти для фінансування заходів щодо економічного та соціального розвитку органів влади території. Місцевий бюджет складається із загального та спеціального фонду. Ключовою особливістю місцевих бюджетів є наявність в них власної доходної бази і власних видаткових повноважень.

Разом з тим в ході реалізації реформи бюджетної децентралізації власна доходна база місцевих бюджетів стала більш стабільною і міцною та має тенденцію до збільшення надходжень до місцевих бюджетів.

2. Обґрунтовано, що під доходами місцевих бюджетів розуміють економічні відносини, які виникають у процесі утворення ресурсів на місцевому рівні та служать для виконання функцій і завдань муніципальних органів влади. До доходів місцевих бюджетів згідно чинного законодавства належать податкові надходження, неподаткові надходження, операції з капіталом та трансфери.

Основним джерелом мобілізації доходів місцевих бюджетів є податкові надходження, які в свою чергу включають загальнодержавні та місцеві податки та збори. Податкові надходження визначаються відповідно до чинного податкового законодавства (ПКУ). За ринкових умов податкові надходження до місцевих бюджетів є необхідною передумовою для виконання органами влади своїх завдань і є найважливішою структурною складовою дохідної частини муніципальних бюджетів. Їх перелік

затверджується бюджетами різних рівнів відповідно до засад Бюджетного Кодексу України.

3. В процесі проведеного аналізу було з'ясовано, що у загальній структурі доходів місцевих бюджетів найбільша частка припадає на податок з доходів фізичних осіб (ПДФО). З кожним наступним бюджетним періодом сума даного податку зростає. Не зважаючи на те, що податок на доходи фізичних осіб відноситься до загальнодержавних податків, велика частка даного податку у процесі перерозподілу припадає на бюджети місцевого рівня. загальний приріст ПДФО з 2016 по 2021 рік склав 133,2 млрд грн. найменша сума приросту податку за рік становила 28 млрд грн. Найнижчі темпи зростання припадають на 2019-2020 роки-15 млрд грн.

Наступним податком за обсягом наповнення місцевих бюджетів є єдиний податок. З 2018 по 2019 роки зростання податку відбулось на 5,7 млрд грн, з 2019 по 2020 роки – річний приріст становив 2,7 млрд грн., станом на 2020-2021 рік – податок збільшився на суму 8,3 млрд грн.

Плата за землю у доходах місцевих бюджетів має незначний фінансовий ефект, проте характеризується стабільністю надходжень. Протягом 2016-2021 років зростання даного податку відбулось на суму 12 млрд грн, що нижче рівня податку на доходи фізичних осіб та обсягу єдиного податку. В середньому зростання податку на землю в доходах місцевих бюджетів коливалось в межах від 1,1 до 4,2 млрд грн на рік. Обсяг майнового оподаткування зріс з 2016 по 2021 роки на 6,4 млрд грн.

4. Оцінено, що у структурі надходжень місцевих бюджетів можна виділити п'ять найбільших податків, розмір яких має суттєвий вплив на формування доходів: податок на доходи фізичних осіб; міжбюджетні трансферти; єдиний податок; податок на майно; акцизні податки з роздрібною торгівлі. Відповідно до офіційних статистичних даних найбільшу частку у доходах місцевих бюджетів займає податок на доходи фізичних осіб. Для рівномірності порівняння були взяті показники надходжень даного загальнодержавного податку у структурі місцевих бюджетів за останні 8

місяців 2021-2022 року. Свої корективи вніс і воєнний стан в Україні та спровокував ряд факторів, які вплинули на формування доходів на державному та місцевому рівнях. До яких можемо віднести: міграцію населення; руйнацію виробничої інфраструктури; фізичне руйнування взаємозв'язків між виробниками та постачальниками.

Разом з тим зауважимо, що станом на 2021 рік виконання планових показників формування загального фонду місцевих бюджетів виконано на 104,5%, в розрізі окремих податків: податок на доходи фізичних осіб-103%; плата за землю-101,4%; податок на нерухоме майно-108,8%; єдиний податок-104,0%.

5. З'ясовано, що на думку дослідників при зростанні ставок податків на території кожної окремої територіальної одиниці може виникнути ряд факторів, які сприятимуть зменшенню податкового потенціалу місцевих бюджетів, зокрема: при обкладанні податками платників, які декларують власний прибуток (дохід) у повному обсязі може виникнути загроза зростання тіньового сектору економіки, зниження рівня бюджетних доходів; зростання податкових ставок податку на прибуток підприємств може спричинити відтік іноземного капіталу, зниження інвестиційної активності окремо взятих регіонів; високі податкові ставки можуть спричинити зниження рівня ділової активності суб'єктів господарювання к окремо взятій територіальній громаді або регіоні.

На основі проведеного аналізу та потреб територіальних громад, варто виділити ряд факторів, які здатні вплинути на податковий потенціал місцевих бюджетів: забезпечення належних умов функціонування та розвитку суб'єктів господарювання та розширення їх господарських взаємозв'язків; створення сприятливого інвестиційного клімату в регіонах, використання податкових інструментів (пільгове оподаткування, податкові канікули) для активізації інвестиційних процесів; диверсифікація податкових ставок існуючих податків або запровадження нових, зокрема податку на розкіш, багатство; зростання ефективності організації адміністрування податків на рівня податкових

інспекцій; мінімізація ризиків зниження суми податкових надходжень до місцевих бюджетів шляхом ефективного податкового контролю та податкових перевірок; зростання рівня податкової культури на території окремо взятої територіальної громади, формування податкової відповідальності та необхідності сплати податків; використання цифровізації у процесі адміністрування та сплати податків на окремо взятих територіях тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бюджетний кодекс України. Закон, Кодекс від 08.07.2010 № 2456- VI
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> дата звернення
11.08.2022 р.)
2. Місцеві фінанси: підручник / за ред. д. екон. наук, проф. О.Б. Жихор, д. екон. наук, проф. О.П. Кириленко. Київ: УБС НБУ, 2015. 579 с.
3. Фінансова інфраструктура України: стан. проблеми і перспективи розвитку: монографія; за заг. ред. В.М.Опаріна, В.М.Федосова. К.: КНЕУ. 2016. 695 с.
4. Бобровська О. Ю. Потенціал місцевого самоврядування в забезпеченні сталого розвитку регіону. *Регіональне та муніципальне управління*. 2016. № 4–5. С. 56–69. DOI:10.15421/151619
5. Гургула Т. В. Фінансове забезпечення спроможності територіальних громад: проблеми та шляхи їх вирішення. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. 2017. Вип. 1(7). с. 132–135.
6. Раделицький Ю. О. Місцеві бюджети в умовах поглиблення фінансової децентралізації в Україні: монографія. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2018. 312 с.
7. Демянчук О.І. Складові фінансового потенціалу адміністративно – територіальної одиниці *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*, серія «Економіка», випуск 25, 2014 р.с.95-103.
8. Економічна енциклопедія : у 3-х т. Т. 2 / редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін.. К.: Вид. центр «Академія», 2001. 848 с. с. 355
9. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 12.08.2022)
10. Європейська хартія місцевого самоврядування. м. Страсбург, 15 жовтня 1985 року. Офіційний переклад. URL:

http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/994_036.

11. Єрмошкіна О.В. Фінансовий потенціал регіонів в умовах вільного руху капіталу. *Вісник Дніпропетровської державної фінансової академії*. 2012. № 2 (28). С. 120-127.

12. Закон України «Про Державний бюджет України на 2022 рік». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/294-20#Text>

13. Фінансування регіонального розвитку: стратегія і методи: монографія/[М.В. Гусятинський, В.І. Куценко, Г.І. Євтушенко, Т.В. Лобунець та ін.]; за заг. ред. д.е.н., проф. В.П. Ніколаєва. – Ірпінь: Видавництво НУДПСУ, 2015. 410 с.

14. Фінансові інструменти регіонального розвитку в Україні в умовах децентралізації : [монографія] / М.Д. Бедринець, М.О. Кужелєв, Т.А. Коляда та ін.; за загальною редакцією к.е.н., доцента М.Д. Бедринець. – Ірпінь : Університет ДФС України, 2021. 318 с.

15. Фатюха Н. Г., Тертиця О. А. Сучасний стан та перспективи розвитку бюджетів в умовах децентралізації. *Ефективна економіка*. 2020. № 11. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2020/64.pdf (дата звернення 23.07.2022)

16. Дума В. Л. Міжнародний досвід формування бюджетного потенціалу місцевих фінансів. *Економіка і суспільство*. 2017. № 13. С. 1093-1099.

17. Лопушинський І. Місцеві податки і збори: стан та перспективи зростання. URL: http://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:R3IAe3SDUJ:www.nbuv.gov.ua/portal/Chem_Biol/Tavnv/2019_63_2/63_2_25.pdf+site:www.nbuv.gov.ua. (дата звернення 23.07.2022)

18. Письменний В.О. Місцеве оподаткування в умовах реформування податкової системи України: монографія. Тернопіль: Видавничо - поліграфічний центр «Економічна думка», 2017. 196 с.

19. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. (дата звернення 23.07.2022)

20. Сторонянська І. З., Беновська Л. Я. Детермінанти економічного зростання регіонів у новітніх економічних теоріях. *Бізнес інформ.* 2020. № 10. С. 118-127.

21. Венцель В., Пилипів В., Слободян Р. Вплив пандемії covid – 19 на місцеві фінанси в Україні в 2020 році. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/716/ULEAD_COVID19_Report_29.04.2021_.pdf (дата звернення 03.07.2022)

22. Сокирко О. С., Плахотнюк В. В. Аналіз стану доходів місцевих бюджетів при реалізації реформи бюджетної децентралізації. *Бізнес Інформ.* 2019. №7. С. 304–311.

23. Yarmuth J. Focus on Function; an introduction. House committee on the budget. 2018. URL: <https://budget.house.gov/publications/focus-function-introduction>. (дата звернення: 10.08.2022)

24. Формування видатків бюджету: монографія / Ю.Д. Радіонов. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. – 616 с.

25. Аналіз виконання місцевих бюджетів за 8 місяців 2022 року. <https://decentralization.gov.ua/news/15570> (дата звернення 11.08.2022).

26. Територіальні громади в умовах децентралізації: ризики та механізми розвитку: монографія / за ред. Кравціва В. С., Сторонянської І. З. Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України, 2020. 531с.

27. Доходи державного бюджету України за статтями доходів в 2021 році. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/2021/> (дата звернення 13.08.2022).

28. Дяченко С.А. Аналіз розвитку інституту місцевих бюджетів в Україні. *Інвестиції: практика та досвід.* 2021. № 8. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/8_2021/13.pdf (дата звернення 13.08.2022).

29. Довідка щодо стану виконання місцевих бюджетів Виконання

доходів місцевих бюджетів за 2021 рік. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL:

[https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%94%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BA%D0%B0_%D0%B0_%D1%81%D0%B0%D0%B9%D1%82_%D0%B7%D0%B0_%D1%81%D1%96%D1%87%D0%B5%D0%BD%D1%8C-%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%8C_2021_%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83\(1\).pdf](https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%94%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BA%D0%B0_%D0%B0_%D1%81%D0%B0%D0%B9%D1%82_%D0%B7%D0%B0_%D1%81%D1%96%D1%87%D0%B5%D0%BD%D1%8C-%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%8C_2021_%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83(1).pdf) (дата звернення 13.08.2022).

30. Бюджетно-податкова політика у системі регулювання економіки : монографія / І. Я. Чугунов, Т. В. Канєва, М. Д. Пасічний та ін. Київ : Глобус-Пресс, 2018. 354 с.

31. Інституційна трансформація фінансово-економічної системи України в умовах глобалізації / В. Р. Сіденко, М. І. Скрипниченко, В. С. Пономаренко, І. Я. Чугунов та ін. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2017. 648 с.

32. Стороженко Н.О., Височина А.В. Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку місцевих фінансів України. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. 2021, №5. Том32. URL: https://www.econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2021/32_71_5/13.pdf (Дата звернення 14.08.2022)

33. Габрись О. О., Шолкова Т. А. Переваги та недоліки майнового оподаткування в Україні. *Національний юридичний журнал: теорія і практика*. 2018. С. 70–73.

34. Тимоць М. В. Аналіз сучасного стану місцевих бюджетів України. *SWorldJournal*. №15. URL: <https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/article/view/swj15-02-014> (дата звернення 16.08.2022)

35. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 16.08.2022)

36. Десятнюк О., Ф. Ткачик. Роль податкового потенціалу в розвитку місцевого самоврядування в Україні. *Світ фінансів*. 2021. № 1(66). URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/42440/1/%D0%94%D0%95%D0%A1%D0%AF%D0%A2%D>

[0%9D%D0%AE%D0%9A.PDF](#)(дата звернення 16.08.2022)

37. Сукач О.М., Сарана Л.А., Гордієнко Л.А. Податкові інструменти регулювання доходів місцевих бюджетів . *Вісник Харківського національного університету імені Н. В. Каразіна*. 2021. Випуск 101. URL: <https://periodicals.karazin.ua/economy/article/view/18316> (дата звернення 18.08.2022)

38. Малініна Н. М. Особливості побудови системи майнового оподаткування в Україні. *Інноваційна економіка*. 2013. № 2. С. 309–313.

39. Дмитрів В. Економічна сутність і роль майнових податків в Україні. *Світ фінансів*. 2021. № 1(66). URL: <http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/1428>(дата звернення 18.08.2022)

40. Крутько М. Актуальні проблеми формування доходів місцевих бюджетів: правові аспекти та шляхи вирішення. *Юридичний вісник*. 2021. №6. URL: <http://yuv.onua.edu.ua/index.php/yuv/article/view/2269/2543> (дата звернення 20.08.2022)

41. Патицька Х.О. Закономірності розвитку системи майнового оподаткування в Україні в контексті підвищення фінансової спроможності територіальних громад. *Бізнес Інформ*. 2020. № 5. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2020-5_0-pages-129_135.pdf (дата звернення 20.08.2022)

42. Коровій В.В. Податкові надходження як складова доходів місцевих бюджетів. *Бізнес Інформ*. 2020. №3. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=binf_2020_3_43 (дата звернення 22.08.2022)

43. Бачо Р.Й., Пойда-Носик Н.Н., Потокі Г.Ф. Перспективні напрямки реформування системи місцевого оподаткування України. *Економіка та суспільство*. 2021. Випуск 30. URL: <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/606/580> (дата звернення 22.08.2022)

44. Гостєва О.Ю. Місцеві податки в зарубіжних країнах: досвід та напрями застосування в Україні. *Економіка та право*. 2016. №3. URL: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:4vhFqHtP7R0J:https://economiclaw.kiev.ua/index.php/economiclaw/article/download/102/84&cd=28&hl=uk&ct=clnk&gl=ua> (дата звернення 23.08.2022)
45. Eichengreen B. 1989. The Capital Levy in Theory and Practice. *NBER Working Paper*. No. 3096. URL: www.nber.org/papers/w3096 (дата звернення 23.08.2022)
46. Mann F. K. 1928. Wehrbeitrag. *Handwörterbuch der Staatswissenschaften*, 8. Band. Jena, 951—960.
47. Die Quelle floß so Schon. *Der Spiegel* 44/1954, 7-8. URL: www.spiegel.de/spiegel/print/d-28957744.html (дата звернення 23.08.2022)
48. Torregrosa-Hetland S., Sabate O. 2018. Income tax and war inflation: was the blood tax compensated by taxing the rich? URL: <https://www.ehs.org.uk/dotAsset/8706c2fa8c55-4d40-bfa5-75177223df68.pdf> (дата звернення 23.08.2022)
49. Луніна І.О., Білоусова О.С., Фролова Н.Б. Особливості формування фіскального простору у воєнний та поствоєнний періоди. *Економіка та держава*. 2022. №4. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/4_2022/6.pdf (дата звернення 27.08.2022)
50. Бурда В. Є., Петряніч Л. В. Теоретичні аспекти бюджетної децентралізації як одного з механізмів формування ресурсної бази місцевого самоврядування. *Економіка та держава*. 2020. № 5. С. 167–170.

ВІДГУК
на кваліфікаційну роботу

здобувачки вищої освіти Державного податкового
університету

Шури Оксани Володимирівни

На тему: «Податкові надходження у складі місцевих бюджетів»

Обсяг виконаної роботи Випускна кваліфікаційна (проект) робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Обсяг роботи складає 49 сторінок, містить 22 рисунки, 5 таблиць та налічує 50 джерел літератури.

Загальна характеристика. В роботі на достатньому рівні обґрунтовано актуальність теми. Чітко визначенні об'єкт і предмет дослідження. Зміст роботи добре структуровано. В дипломній роботі досліджено економічну сутність формування місцевих бюджетів в умовах розвитку децентралізації; систематизовано принципи та основи класифікації доходів місцевих бюджетів; здійснено аналіз динаміки та структури доходів місцевих бюджетів за 2017-2021 рр.; здійснено оцінку податкової бази місцевих бюджетів; обґрунтовано перспективи нарощення резервів податкових надходжень місцевих бюджетів. Автор роботи вдало використовує для ілюстрації та узагальнення дослідженого матеріалу таблиці, рисунки, що також позитивно характеризує роботу.

Наукове і практичне значення роботи. Практичне значення одержаних результатів полягає в обґрунтуванні перспектив нарощення резервів податкових надходжень місцевих бюджетів

Оцінка роботи здобувачки вищої освіти Шура О.В. здатна до аналітичної роботи, сумлінно ставилася до написання дослідження. Матеріал викладений в логічній послідовності, тема розкрита. За змістом і оформленням робота виконана згідно методичних вказівок. Рекомендується до захисту з оцінкою відмінно (45 балів).

Керівник дипломної роботи к. е. н., доцент М.Д.Бедринець

« 21 » ____ 01 ____ 2023 р.

Висновок кафедри про кваліфікаційну (проект) роботу
Випускна кваліфікаційна робота здобувача вищої освіти

Шури Оксани Володимирівни

(прізвище, ініціали)

після попереднього захисту розглянута на засіданні кафедри, протокол
від «23» 01 2023 № 9 допущена/не допущена до захисту на
екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри публічних фінансів

Тетяна КОЛЯДА

Рецензія

на кваліфікаційну роботу

здобувача вищої освіти Державного податкового Університету

Шури Оксани Володимирівни

На тему: «Податкові надходження у складі місцевих бюджетів»

Актуальність теми. Було досліджено як теоретичну так і практичну важливість питання формування податкових надходжень до місцевих бюджетів. Формування доходної частини місцевого бюджету є основною метою державної податкової політики.

Наукова новизна. В роботі проведено на достатньому рівні аналіз щодо формування податкових надходжень у складі місцевих бюджетів. Досліджено вплив податкової реформи на процес формування всіх видів податків.

Якість проведеного аналізу проблеми, текстового та табличного матеріалу. В роботі автором показано значущість концепції зміцнення доходної бази місцевих бюджетів в умовах реформування публічних фінансів України. Дане дослідження виконано на базі законодавчо-нормативних актів, офіційних джерел статистики, наукової періодики, монографічних джерел, Інтернет – ресурсів.

Обґрунтованість пропозицій і висновків та їх практична цінність у роботі підприємства, установи, організації, МФУ України. В кваліфікаційній роботі було розроблено ряд пропозицій щодо зміцнення фінансової бази місцевого самоврядування, розроблено ряд заходів щодо використання фінансових важелів для належного формування податкових надходжень під час воєнного стану в країні.

Наявність недоліків Серйозних недоліків не виявлено.

Загальний висновок і оцінка роботи Дипломна робота виконана на достатньо високому рівні, було дотримано всі вимоги щодо написання кваліфікаційної роботи згідно встановлених методичних і практичних вказівок. З огляду на це робота рекомендується до захисту та заслуговує на позитивну оцінку.

Рецензент:

к.е.н., доцент кафедри

менеджменту, фінансів та бізнес-адміністрування

Міжнародного європейського університету

Наталія ПРИЙМАК

«25» 01 2023 р.

ВЛАСНОРУЧНИЙ ПІДПИС
ЗАСВІДЧУЮ КАТЕРИНА
ДИРЕКТОР ДЕПАРТАМЕНТУ
КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

